

જૈન શિક્ષાવધી એળી ગ્રાંથ પુષ્પ બીજી

સમ્યક્ત્વ-સુધા

લખા

સાહિત્યપ્રાપ્તિ સત્કારધાની પત્રિકા
શ્રી ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ

પ્રકાશક

જૈન સાહિત્ય-પ્રકાશન-મંદિર
મુબઈ - ૬

મૂલ્ય પચાસ નવા પૈસા

પ્રકાશક

નરે દ્રુમભાઈ ડી. સાહે

વ્યવસ્થાપક જૈન માહિત્ય-અનસન-મંદિર

સંધ્યાભાર્તી ગુણુપત્ર બીન્ડીંગ

ચીચમદ, મુબાઈ-૯.

પ્રથમ આદિતિ

સ ૨૦૧૭ સને ૧૯૬૧

સર્વ હક પ્રાપ્તકર્તા સ્વાધીન

મુદ્રક

મણિલાલ જીનનાથ શાહ

ધી નવમજાન બિન્ડીંગ પ્રેસ

લીકારોડ, અમનાવાદ

પ્રકાશકનું નિવેદન

સ ૨૦૧૪ ના થાવણુ વર્ષ આખને રોજ જૈન સિદ્ધાન્તની યોજના સક્રિય બની હતી તે વખતે તેની રજુ એ િએ પ્રમુદ્ધ વાની ભાવના હતી જે આ શ્રેણીના પ્રગટન સાથે પૂર્ણ થાય છે અને અમારા હૃદયમાં અકથ્ય આનંદની લાગેલો પ્રગટની નવ્ય છે

આ પુસ્તકે માટે અમો આગ્રહુધીમાં રખાયા અનેક અભિ પ્રાયો પ્રાપ્ત થયા છે આ તેમાં આ પુસ્તકની ઉપયોગિતા તથા રમણ દેવી રિરે સતોષ કે આનંદ પ્રમુદ્ધ કરાયા આશો છે એને અમારો આ પ્રયાસ સફળતાને પ્રાપ્ત થયા છે એમ માનીએ તો અરોગ્ય નથી

આ ગ્રંથ શ્રેણીમાં કુલ ૧૭૦૦ ઉપરાંત પૃથોનુ વાચન અપાયુ છે અને તેમાં અનેક ઉપયોગી જ્ઞાનચોના સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે, એટલે જેને જૈન ધર્મના વાસ્તવિક મમથી પરિચિત થયુ છે, તેને માટે તે અત્યંત ઉપયોગી છે એમ કહેવામાં અમે જરાય સંકોચ અનુભવતા નથી

દર વર્ષે એક એક શ્રેણીનું પ્રગટન સહ સમયે, તેમાં પૂજ્ય આચાર્ય મુનિવરો, ધર્મરસિક તથા સાહિત્યપ્રિય શુદ્ધચો, સખધીએ અને મિત્રો એ બધાનો સદગર હારણમૂલ છે, તેથી આ તકે એ બધાનો હાર્દિક આભાર માનીએ છીએ અને દરે પૃથોની અમારી સાહિત્યપ્રગટનની યોજનાને એજ રીતે સફળ આપના રહેવાની વિનંતિ કરીએ છીએ

વિશેષ આભારદર્શન આ શ્રેણીના છેલ્લા પુસ્તકમાં આપેલુ છે, તે જોઈ જવા વિનંતિ છે

વિષયાનુક્રમ

- ૧ નિમિષુ નામકાગ્ય
- ૨ વિધિની ગદ્યના
- ૩ મોક્ષમાગના ઉપાયોમા મમ્યત્વનુ મ્થાન
- ૪ મમ્યત્વનો મદત્તા
અમારમ 'કુસુમિનો પ્રમધ
- ૫ મમ્યત્વના અથમખધી કેટનીય રિચારણા
- ૬ સમ્યક્ત્વને સૂચવનારા શબ્દો
- ૭ સમ્યક્ત્વની વ્યાખ્યા
- ૮ સમ્યક્ત્વના પ્રારો
- ૯ મવદાર-સમ્યક્ત્વના સારસા મેદો
- ૧૦ ચાર સ દાખા
- ૧૧ નાનુ નિગો
- ૧૨ દશ પ્રમાણનો વિનય
- ૧૩ નાનુ શુદ્ધિ
- ૧૪ પાંચ દ્વિધુ
- ૧૫ આદ પ્રમાણો
મદર્પિ નલિમેણ વગેર પ્રભાવકોનો હુક પરિચય
- ૧૬ પાંચ બુદ્ધિઓ
- ૧૭ પાંચ લક્ષણો
- ૧૮ ૭ જાના
- ૧૯ ૭ આમાર કે અપવાદ
- ૨૦ ૭ બાવના
- ૨૧ ૭ રથાન
- ૨૨ ઉપમાસાર

॥ ॐ ह्रीं अर्हं तम ॥

सम्यक्त्व-सुधा

१-निजधनु नामकरण

सम्यक्त्व-सुधा । सम्यक्त्व-सुधा । । आ राजने!
रमुका२ केरुका३ वणन गुधी ननमा गया ४ ठगो अने
आपरे ते जीउ गेलीन जीअ निजधनु मया ५ पाओ।
कावाले को विअनु लेखनकार्य आनजायु, न्यारे मनमा
प्रभुन उयो के 'क्या नम्रारोओ अमने नम्यत्वओ सुधा
उ, ओम मानवाने प्रेया ?'

सुभारोने शोधव'नु काम नडेनु ता न ४ मज्जाम,
पणु ओक विषयनी तीम जिज्ञासा उभने, ओएने प्रवृत्ति
खरी सङ्ग छे आ प्रवृत्तिना परिष्कारे नम्रारोनु के'नुक
शोधन धनु अने वस्तुनी कटीओ। ओक पछी ओक हाथ
तानवा भाटी तेनी म्हु-जात अही २ प्रह थर्क पड्यो, ओन
अगे मानीओ टीओ

धनु वणन पहेला नीबेनो ग्लोक कर्जु'पट पर पट्यो -

न मिथ्यात्वसम शत्रुं न मिथ्यात्वसम विषम् ।

न मिथ्यात्वसमो रोगो न मिथ्यात्वसम मम ॥

'मिथ्यात्व नेयो कौर्ध शत्रु नथी, मिथ्यात्व नेवुं
कौर्ध विष नथी, मिथ्यात्व नेयो कौर्ध रोग नथी अने मिथ्यात्व
नेयो कौर्ध ममकार नथी'

આ શ્લોક સરળ હોવાથી તે જ વખતે કંઠસ્થ થઈ ગયેલો અને અવારનવાર તેનું રટણ ચાલ્યા કરતું તેમાથી મિથ્યાત્વ એ મહાવિષ છે, એવો સંસ્કાર દૃઢ થયેલો.

પાઠકોને અહીં પ્રશ્ન થશે કે ‘મિથ્યાત્વને શત્રુ, વિષ, રોગ અને અધકાર એ ચાર ઉપમાઓ આપેલી છે, તેમાથી તમારું મન વિષની ઉપમા તરફ જ કેમ દબાયું ?’ એનો ઉત્તર એ છે કે ‘ઢરેક કાચની પાછળ કંઈક કાચુ તો હોય ને જ, પત્રી તે કારણ આપણે શોધી શકીએ તો પણ ભલે અને ન શોધી શકીએ તો પણ ભલે આપણી રચિ અંગેના કારણો ઘણી વખત આપણે શોધી શકતા નથી, પણ તેનો અર્થ એ નહીં કે એ રચિ એકાએક કે અઘ્ઘમાત થઈ છે આ બાબતમા બહુ વિચાર કરતા અમને યાદ આવ્યું કે અમે એકવાર એક વિદ્વાન મુનિરાજનું બ્યાખ્યાન સાંભળવા ગયા હતા, ત્યાં મિથ્યાત્વનો વિષય ચાલતો હતો અને તેમા મિથ્યાત્વની આત્મા પર થતી ઝેરી અસરનું વર્ણન અસંસ્કારક ભાષામા વર્ણવતું હતું, ત્યારથી મિથ્યાત્વ એ મહાવિષ છે, એવો સંસ્કાર દાખાયેલો અને આ શ્લોકમા એ જ વાત આવી, એટલે તે અતરને વિશેષે રુચિકર થઈ પડી સંસ્કાર સંસ્કારને ખેચે, એ અનુભવ તો ઘણાખરાને થયો જ હશે.

પછી એમ બાળ્યુ કે મિથ્યાત્વરૂપી મહાવિષનો નાશ સમ્યક્ત્વ વડે થાય છે વળી તે અબધી નીચેના અક્ષરો પણ જોવામા આવ્યા.

નિસર્ગાદ્યાઽધિગમતો, જાણે સત્ર પદ્મપા ।

મિથ્યાત્વપરિહાણદેવ, પદ્મચ્છાણરશ્મિતમ્ ॥

—ધર્મમંત્રદ્ધ ભાગ ૧, વિ-૨, પ્ર-૧

‘ મિથ્યાત્વની પન્થિણિ એટલે મિથ્યાત્વનો નાશ થવાથી હવેને સ્વાભાવિક કે ગુરુના ઉપદેશથી પાંચ લક્ષ ભુવાનુ સમ્યક્ત્વ પાંચ પ્રકારે ઉત્પન્ન થાય છે ’

આ વખતે અમે એટલું જાણી ચૂક્યા હતા કે—

શીષો દન્તિ નમસ્તોમ, રમો રોગનદામરમ્ ।

શુધાવિન્દુર્વિભવેગ, ધમ વાપમમ્ભાગા ॥

‘ હીપકે અધમગ્ના સમૃદ્ધનો નાશ કરે છે, ગ્રાસણ રોગના સમૃદ્ધનો નાશ કરે છે, મુધાબિન્દુ વિના વેગનો નાશ કરે છે, અને ધર્મ પાપના સમૃદ્ધનો નાશ કરે છે ’

એટલે જે વસ્તુ વિપનો નાશ કરે, તે શુધા કહેવાય એમ અમે સમજ્યા હતા અને તેથી સમ્યક્ત્વને શુધા કહેવાનું દિલ થઈ આવ્યું પરંતુ એજ વખતે એનો વિચાર આવ્યો કે ‘ શુધા તો એજ જાતની પેય વસ્તુ છે, તો તેની ઉપમા સમ્યક્ત્વને કેમ અપાય ? ’ પરંતુ યોગ્ય વખત બાદ નીચેનો શ્લોક વાચના તેનું મખાપાન થયું —

ન મિન્ત નામિન્ત સુમયમપિ નો નાવ્યુમય,

ન શા શાદન્યાવાદ્ધર્ષાત મનનામાજ્ઞામપિ ।

ગુણામીન છીર્ને નિરવધિવિધિઽવજ્ઞાનપદે,

‘ જેમ કોઈ (મદિગા-વગેરે) આદિષ્ટ પીણાની વસ્તુનો સ્વાદ તે પીણાથી લિન્ન નથી, અલિન્ન નથી, લિન્નાલિન્ન નથી અને લિન્નાલિન્ન નથી એમ પણ નથી, તેમ તે અનુભવમા આવે છે, તેથી અમત કલ્પનામાત્ર પણ નથી જેમ તે સ્વાદ તે પીણામા મેળવેલી ઉત્તમ વસ્તુઓના ગુણમા રહેલો છે અને તે પીણાને તૈયાગ કરવાનો ન પૂર્ણ વિધિ-પ્રયત્ન કરાવનારો છે, તેમ આ સમ્યક્ત્વ પણ આત્માથી લિન્ન નથી, અલિન્ન નથી, લિન્નાલિન્ન નથી અને લિન્નાલિન્ન નથી, એમ પણ નથી એ સત્ છે અને જ્ઞાનાદિ ગુણોમા ગુણરૂપે રહેલું તથા સ પૂર્ણ વિધિ (ક્રિયા-અનુધાનો) કરાવવામા ગુપ્ત કારણરૂપ છે ખરેખર ! આ સમ્યક્ત્વ કોઈ ઉત્તમ ન્વાદવાળા પીણાનું અનુકરણ કરે છે ’

પરંતુ આ વખતે એ પ્રશ્ન મનમા યોજાવા લાગ્યો કે ‘ જો સમ્યક્ત્વ એ ખરેખર મુધા સમાન હોય તો કોઈ જોન મહર્ષિએ તેને મુધાની ઉપમા અવત્ત આપેલી હોવી જોઈએ એ જાણતનું કોઈ પ્રમાણ મળી જાય તો તેનું સારું ? એવામા નિમ્ન શ્લોક દૃષ્ટિગોચર થયો

અતુલગુણનિધાન, સર્વકલ્યાણવીજ ।

જનનજલધિપોત, મન્યસત્ત્વૈકચિદ્દમ્ ।

દુરિતતરુકુઠાર, પુણ્યર્થ પ્રદાનમ્,

પિતૃ જિતવિપક્ષ દર્શનાદય મુધામ્બુ ॥

‘ હે હોડો ! તમે સમ્યક્દર્શન રૂપી મુધાજલનું

પાન કરો, કારણ કે તે અતુલ ગુણોનું નિધાન છે, સર્વ કલ્યાણનું ઘી-૪ છે, જન્મમરણાદિમય સસારસાગરને તરી જવા માટેનું વહાણ છે, ભય છોડેનું એક વક્ષ છે, પાપરૂપી વૃક્ષને છેડવા માટેનો કુહાડો છે, પવિત્ર એવું તીર્થ છે, સર્વ રીતે શ્રેષ્ઠ છે અને મિથ્યાત્વને જિતનાર છે '

આ શ્લોકે અમારા મનનું પૂર્ણ સમાધાન કર્યું, એટલે તે અમને અતિ પ્રિય થઈ પડે એ ન્વાભાવિક છે તેનું મનમાં વારંવાર રટણ થવા લાગ્યું એમ કરતા મમ્યકત્વને મુખા માનવાનો મન્કાર હઠ થયો અને તે મનમાં વારંવાર રણકવા લાગ્યો

૨—(વપયની ગહનતા

સમ્યકત્વરૂપી મુખાનું વર્ણન ગી રીતે કરવું ? એ પણ અમારા માટે એક પ્રશ્ન છે મીહન્નિદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ ઉપદેશપદમાં કહે છે કે—

પાયમણસ્તેઝમિણ, અણુહવગમ્મ ત્વ સુદ્ધમારાણ ।

અવસ્થયકરતિ ગરુજ, બુદ્ધિ સયમેવ વિણ્ણેય ॥

‘ પ્રાય (આ ધર્મની-૪-મમ્યકત્વ) શબ્દોથી કહી શકાય તેવું નથી, ગુણ મનવાળા છોડેને પોતાના અનુભવ થી જ સમજાય તેવું છે અને સસારનો અવ કરનાર હોવાથી (ચિતામણિરત્ન વગેરે કરતા યજ્ઞ) મહાન (ઉત્તમ) છે, માટે

પડિત પુરુષોએ પોતાના ગુદ્ધ આત્મસ્વભાવથી જ્યે તેને સમજવું.’

જામી જ વસ્તુઓ ગજબની ઠી શકાય એવી હોતી નથી આત્માના સ્વરૂપ વિષે શ્રી આચાર્યગણસૂત્રમા આવા જ શબ્દો વપરાયેલા છે મઝ્ઝે મરા નિઝદ્દત્તિ, તપા જત્થ ન વિજ્ઞાઈ, મહ તત્થ ન ગાહિયા-વગેરે તેનો અર્થ એ છે કે આત્મસ્વરૂપને ઓળખવામા મધળા સ્વરો-નિષ્ફળ બને છે, તર્કો ન્યા ટર્કી શકતા નથી, બુદ્ધિ જેને ગ્રહણ કરી શકતી નથી, વગેરે

ઢોઈ પદાર્થની મધુરતાનું વર્ણન કરવું હોય તો આપણે ઉપમાથી કામ ચલાવીએ છીએ, પણ તે મધુરતા ખરેખર કેવી છે, તે ગજબો વડે કહી શકતા નથી તેથી જ ‘હંડેવાયું’ છે કે—

इन्द्रुभीरगुहानीना माधुर्यस्यान्तर महत् ।

तथापि न तदारयातु, सरस्वत्यापि पार्यते ॥

‘શેરડી, દૂધ અને ગોળાની મધુરતા વચ્ચે મહાન અંતર છે, પરંતુ તેનું ગજબો વડે વર્ણન કરવા માટે સરસ્વતી પણ મર્યાદા નથી’

‘એ વાસ્તવિક પરિસ્થિતિ આવી જ છે તો પછી આત્મા, સમ્યક્ત્વ વગેરે સજામી આટલું બધું જોલાય છે અને લખાય છે, એ શી રીતે ?’ એવો પ્રશ્ન ઢોઈ પ્રેક્ષાકારી પાકકને થશે તેનો જવાબો એ છે કે ‘આ વિષયો અતિ

ગઈન છે, જોટલે તેનો પૂરો ખ્યાલ વાળીથી-શબ્દોથી આપી શકાય એવો નથી, તેમ છતાં તેના કિચિત્ સ્વરૂપનો ખ્યાલ આવી શકે તે માટે જ આ બધા પ્રયત્નો થાય છે તેનો સાચો વાસ્તવિક ખ્યાલ તો બ્યારે તેનો અનુભવ થાય ત્યારે જ આવી શકે '

આ રીતે આ નિબંધ સમ્યક્ત્વનો કઈક પરિચય આપવાનો જ એક પ્રયત્ન છે અહીં જોટલી રજાટતા ઠરી દઈએ કે શિક્ષાવલીની પ્રથમ ગ્રેણીમા પરમપદના માધ્યમે નુ વર્ણન કરતી વખતે સમ્યક્ત્વનો કેટલોક પરિચય અપાયો છે તથા અન્ય નિબંધોમા પણ તે વિષે પ્રમગોષાત ઠેઠ ઠેક કહેવાયુ છે અને ત્રીજી ગ્રેણીના પ્રથમ નિબંધ ભાવના ભવનાગિનીમા તેની દુર્લભતાનુ દર્શન કરાવવાનો પ્રયાસ કરેલો છે, તે બધા કરતા આ પ્રયાસ વિશેષ કેટિનો છે, જોટલે પાકકોએ એ દષ્ટિએ જ તેનુ અવલોકન કરવુ જોઈએ

૩—મોક્ષમાર્ગના ઉપાયોમા સમ્યક્ત્વનુ સ્થાન

‘ નાળ-કિરિયાદિ મોક્ષો-દ્વાનક્રિયામ્યા મોક્ષ-જ્ઞાન અને ક્રિયા વટે મોક્ષ થાય છે આ તમ્હે જીન શુનમા પ્રચિલ્લ છે, વળી આવશ્યકનિયુક્તિમા નીચેની ગાથા દષ્ટિ મોચ્ય થાય છે

જાળ પચામગ સોદગો, તરો સજમો ■ ગુત્તિકરો ।

વિળ્હવિ સમાજોને મોક્ષો, જિણસાસણે મણિઓ ॥

‘ જ્ઞાન પ્રકાશક છે, તપ શોધક છે અને મયમ ગુપ્તિકર છે આ ત્રણેના સમાયોગથા જિનશાસનમા મોક્ષ કહેલો ■ ’

આ ૫ વી મધ્ય ઉઠે છે કે ' મોક્ષમાર્ગના ઉપાયોમાં
અભ્યક્ત્યને વિશિષ્ટ ન્યાય છે કે નહિ ? ' પરંતુ જેન શુભ
આવના અન્ય ઉદ્દેશો પત્યાં જાતી સમય છે કે મોક્ષ-
માર્ગના ઉપાયોમાં અભ્યક્ત્યને અવગ્રહ ન્યાય છે ઉત્તરોચ્ચત
મૂળના અંતરિમમાં નીચેની જાણા દિગ્દેશર
થાય છે -

જનં ચ વચન ધર, પરિત્ત ચ તથા ઝદા ।

દત્ત મમુલિ વચ્ચનો, વિર્ગદિ વચ્ચિતિ ॥

' જન ધર્મન મતિર અનં તપ એ મે જનો માં
છે, એ એક ધર્મ તથા વિનયનો દ્યુ છે '

જેન શુભ ધર્મન શબ્દ અભ્યક્ત્યના અર્થમાં પ્રસિદ્ધ
છે, એને અર્થ અભ્યક્ત્યના ઉદ્દેશ્ય મે મોક્ષમાર્ગના વિશિષ્ટ
ઉદ્દેશ્ય નહીંકે થયે છે વળી ઉત્તરોચ્ચતમૂળના એ ન
અભ્યક્ત્યના નીચેની જાણ પત્ત મે જન આવે છે -

જાતકમિત્ત તપ જનં વિજ્ઞાન દુનિ જાતકુત્ત ।

અતુલિત્ત તપ જોજ્ઞા તપ અમોજ્ઞામ વિજ્ઞાન ॥

' જેને જાતક નથી, તેને જાત નથી જેને જાત નથી,
તેને આજિત્ત પુલ્લ નથી જેને નાજિત્ત પુલ્લ નથી, તેને
મે જ નથી, અતુલિત્ત તેને અમોજ્ઞામ જાત નથી અને જેને
અમોજ્ઞામ પુલ્લ નથી, તપ વિજ્ઞાન નથી

આ ૫મી મધ્ય અવગ્રહ છે કે અભ્યક્ત્ય એ મોક્ષ
માર્ગના ઉદ્દેશ્ય મે અતુલિત્ત નહિ પણ વિજ્ઞાનની મૂળ
મૂલિત્ત છે અને તેમાં જોયે ઉદ્દેશ્યના પથરે મદત્ત ધરાયે

છે અર્હંતપ્રવચનનો સંગ્રહ કરનાર શ્રી ઉમા-વાતિ મહારાજે તત્વાર્થાધિગમસૂત્રમા 'સમ્યગ્-દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રાણિ મોક્ષ માર્ગે-સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યગ્ચારિત્ર એ મોક્ષનો માર્ગ' છે' એ સૂત્ર રચી ઠરીને આ વસ્તુ સ્પષ્ટ કરી છે

'જો સમ્યક્ત્વને મોક્ષમાર્ગના ઉપાયોમા વિશિષ્ટ સ્થાન છે, તો તેનો ઉપયુક્ત વચનોમા નિર્દેશ કેમ નથી?' એ પ્રશ્નનું સમાધાન સૂરિષ્ઠિગવ શ્રી હરિભદ્રસૂરીશ્વરજીએ આવશ્યક ટીકામા આ પ્રમાણે કહ્યું છે સમ્યગ્દર્શનસ્ય જ્ઞાનવિશેષ ત્વાદ્ જ્ઞેયરૂપત્વાત્ જ્ઞાનાન્તર્ભાવાદ્ અશેષ । 'સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાનવિશેષ અને જ્ઞેયરૂપ હોવાથી તેનો અતર્લાન જ્ઞાનમા જ થાય છે અને તેથી અહીં અર્હંતોપ નથી સામ્યવચનો સાથે વિઝંહતા નથી'

આથી આપણે જોમ જ સમજવું જોઈએ કે મોક્ષમાર્ગના ઉપાયોમા સમ્યક્ત્વનું સ્થાન નિશ્ચિત છે અને તે પ્રથમ પછિનું છે, તેથી તેની વિચારણા અને ધારણા બંને અતિ આવશ્યક છે

૪—સમ્યક્ત્વની મહત્તા

જૈન શ્રુતમા સમ્યક્ત્વની પ્રશસા શતમુખે કરવામા આવી છે, કારણકે તેની વિદ્યમાનતા હોય તો જ આધ્યાત્મિક પ્રગતિ થઈ શકે છે અને જ્ઞાન-ક્રિયાના માર્ગે આગળ વધી મોક્ષપર્યંત પહોંચી શકાય છે તે અંગે કહેવાયેલા કેટલાક વચનો પર અહીં વિચાર કરીશું જૈન શ્રુતમા એક-ત્થજે કહ્યું છે કે—

કત્વધી રહિત હોય તો તેની હાલત કેવી થાય છે, તે તે અગારમર્દકસૂરિના પ્રબંધથી જાણી શકાશે

અગારમર્દકસૂરિનો પ્રબંધ

શાત, દાન અને નિરાશી એવા ધ્રી વિનયમેન સૂરિ નામે એક આચાર્ય સિતિપ્રનિહિત નામના નગરમાં બિરાજતા હતા એ વખતે તેમના એક ગિર્યને રાત્રે સ્વપ્ન આવ્યું તેમાં તેણે પાચનો સુદૃઢ હાથાને આવ્યા આવતા જોયા, પણ તેની આગળ એક બુડ ચાલતો હતો આ સ્વપ્નમાં જરૂર કંઈક સહન્ય હોવું જોઈએ, એમ માની તેણે પ્રાતઃ કાળમાં આ સ્વપ્ન શુભને જણાવ્યું અને તેનો અર્થ પૂછ્યો

શુભ જાની હતા અને સ્વપ્નાદિ નિમિત્તોના બાલકાર હતા તેમણે કહ્યું કે ' આ સ્વપ્નથી એમ સૂચિત થાય છે કે આજે અહીં પાચનો સુવિહિત સાધુઓની પરિવરેલા એક અસન્ય આચાર્ય આવશે આ હકીકત બધા શિષ્યોએ જાણી

હવે બન્યું એવું કે તે જ દિવસે પાચનો સાધુઓ સાથે રુદ્ર નામના એક આચાર્ય ત્યાં આવ્યા અને તેમની બાલુમાં જ ઉતર્યા, પણ એ તો શ્રુતના પારખામી હતા અને સવ્ય દેશના વડે લોકોનું અજબ આકર્ષણ કરી શકતા હતા તેથી શિષ્યો શક્તિ યોગ અને શુભદેવને પૂછવા લાગ્યા કે ' હે શુભદેવ ! આ શિષ્યો સુવિહિત છે અને આચાર્ય અસન્ય છે, એમ શાથી જાણવું ? આ બાબતમાં અમારા મનનું સમાધાન થાય એવું કંઈક કહે '

ગુરુએ શિષ્યોની એ યજ્ઞ દાન કર્યું કે 'આજે મારે જ દુ નમને એ વનુની પતીનિ ૨૭ પીઝા ' પછી રુદ્રાચાર્ય અને તેમના શિષ્યોને મને લગુનીનિ (પેઢાપ) કવ નુ જે મ્યાન સ્તુ, તેના મા. ૧. ૧ નાના ન ના કોષલા (અમારા) પપનારી લીધા

મગ્ધરાત્રિ ગળીત થયા પછી રુદ્રાચાર્યના કેટલાક શિષ્યો લગુનીનિ કર્યા હતા, ત્યારે ૫૧ નીચે કોષલા દશાવાથી ૭ ૭ નવાજ થયો અને તેઓ રમતના કે નકાં અભાગ પગ નીચે કાઢી રડાઈ ના ચાપવા માગી તેઓ નાન્યત બેઠ પડ્યા અને તેનું પ્રાપ્તિન દરવા તપ થય. આ જોઈને આ વિષયેનમ્મરિહના પિયોને ખતરી સર્જ કે આ માધુઓ ગુરુદેવના કર્યા મુજબ મુરિનિ છે

થોડી વાર પછી રુદ્રાચાર્ય પોતે લગુનીનિ કર્યા હતા તે વખતે તેમના ૫૧ નીચે કોષલા દશાવાથી (અમારુ મર્દન થવાથી) જુ ૭ નવાજ થયો આથી તેમને લાગુ કે નકાં કોઈ તત્વઈવા મારા ૫૧ નીચે ચાપાયા છે પછી એ દુહૃત્યના પશ્ચાત્તાપ કરવાને બદલે તેઓ વધારે જોરથી ૫૧ મગને કહેવા લાગ્યા કે ' નકાં આ કોઈ અરિહતના છો ના પોકાર કરના લાગે છે ' '

તેમના કહેવાનુ તાત્પર્ય એ હતું કે ' આ જીવો મારા પગ નીચે જ ચાપાવાની સદ્ જોઈને બેઠા છે કે જેથી તેમની સદ્ગતિ થાય અને આગ્રહી જાવે અરિહતનુ પદ પામે '

‘આ શબ્દો નિરિચના ગિળોએ કાનોકાન માબત્ત્યા, એટલે તેઓ વિચારવા લાગ્યા કે જેમને અસ્થિત હોયે પ્રત્યે પેલી અગ્નિ માં પણ પ્રેમ નથી, તેની મનઃસમયનામાં વિશ્વાસ નથી, તેને નમ્યકત્વ કેમ હોઈ શકે ? અનુકંપા તો સમ્યકત્વનું એક ખાસ લક્ષણ છે અને જ્યાં નમ્યકત્વ ન હોય ત્યાં ભવ્યત્વ હોય ? એવું આ આચાર્ય નહીં અસત્ય છે.’

સવારે ધી વિનયનેનસૂઝિએ રુદ્રાચાર્યના ગિળોને કહ્યું કે ‘હિ ધ્રમજો ! તમારે આ યુગ સેવવા લાયક નથી, કારણ કે તે કુચુર છે શાગ્રમા કહ્યું છે કે નર્પ હોયો હોય તો જોડ વાર મગ્ધુ પડે છે, પણ કુચુરને સેવ્યા હોય તો અનંત જન્મ-મરણ કરવા પડે છે, મારે આ વાતને કિતચિક્ષા છે.’

ભવ્ય હોયોને મદાપુન્નની ગિણા તરન અસર કરે છે, એટલે જો ગિળો પોતાના ગુરુને હોડી નયા અને શુદ્ધ ચારિત્રતા યોગે ઓછ પામ્યા, જ્યારે અગારમહાંક રુદ્રાચાર્ય સમ્યક્ત્વના અગ્રારે ભવપ્રમણ કરતા જ નહા અને જન્મ-જરા-મૃત્યુના દુષો પામતા જ રહ્યા.

૫—સમ્યક્ત્વના અર્થ સંબંધી કેટલીક વિચારણા

મનુષ્યને ત્વ પ્રત્યય લાગી મનુષ્યત્વ બને છે, પ્રાણને ત્વ પ્રત્યય લાગી પ્રાણત્વ બને છે અને મધુરને ત્વ પ્રત્યય લાગી મધુરત્વ બને છે, તેમ સમ્યક્ત્વને ત્વ પ્રત્યય લાગી સમ્યક્ત્વ બને છે આ ત્વ પ્રત્યય બાવમા આવે છે, એટલે સમ્યક્ત્વનો અર્થ સમ્યક્પણ થાય છે.

સમ્યક્પણ સમજવા માટે સમ્યક્નો અર્થ બગબર સમજવો જોઈએ બાપાશાસ્ત્રના ધારકો સમ્યક્ શબ્દ પ્રશ્ન-માર્થે વખણ છે, એટલે તેનો અર્થ 'જાન, ગુણ, સુદર કે પ્રશસ્ત થાય છે અને તેથી માગપણ, ગુણપણ, સુદરતા કે પ્રશસ્તતા એ જ મન્યકત્વ છે 'આ માગપણ આદિ થીતુ સમજવું?' એની ગપટતા એ છે કે 'આ માગપણ આત્માના ઉપયોગતુ કે આત્માના પરિભ્રમણ સમજવું' ન્યાયી આત્માના પશ્ચિમ મિથ્યાત્વથી મુક્ત હોય ત્યાં સુધી તે સાગ, ગુણ, સુદર કે પ્રગતિ કહેવાવાને યોગ્ય નથી, પરંતુ દશનમોહનીય અને ઉપગમ-સંયોગશમ-સંયથતા ન્યાયે તે મંગ, નિર્વંદ આદિ લક્ષણોવાળો બને છે, ત્યારે સાગ, ગુણ, સુદર કે પ્રશન્ત કહેવાવાને યોગ્ય થાય છે અને તેને જ શાસ્ત્રકાંડ બગવતોએ મન્યકત્વની સહા આપેલી છે

૬—મન્યકત્વને સૂચવનારો શબ્દો

જેન દષ્ટિએ પ્રાકૃત કે અર્ધમાગધી ભાષા બાલગમ્ય છે અને સસ્કૃત પામીને બનેલી સસ્કૃત ભાષા વિદ્વદ્ ગમ્ય છે, એટલે આપણે મન્યકત્વ શબ્દનો વિચાર અર્ધમાગધી ભાષાથી જ કરીશું

અર્ધમાગધી ભાષામાં મન્યકત્વને દર્શાવનારો શબ્દ સમ્મત છે અને સમ્મ શબ્દથી પણ તેનો ભાવ વ્યક્ત કરવામાં આવે છે હાખલા તરીકે કટપલાખ્યમાં એમ કહ્યું છે કે 'વરદસ દસ ચ અમિન્ને, નિયમા સમ્મ તુ સેસણ મયણા—ન્યાયે

ઔદ કે દશ પૂર્વેનુ ન પૂર્ણ જ્ઞાન હોય ત્યારે સમ્યક્ત્વ જરૂર હોય એથી એાણુ જ્ઞાન હોય ત્યારે સમ્યક્ત્વની ભજના હોય, એટલે હોય પણ ખરૂં અને ન પણ હોય ' દગવિહં દુવિહં તિવિહં વજ્ઞા પવવિહં સમ્મ' આ પંચિત્તમા પણુ સમ્યક્ત્વનો અર્થ દર્શાવવા માટે સમ્મ શબ્દ વપરાયેલો છે સમ્મ એ સમ્મત્ત નુ જ ટેકુ ૩૫ છે

અર્ધભાગથી ભાષામા સમ્યક્ત્વને દર્શાવનારા ખીજા બે શબ્દો તે દસણ અને વોહિ તેમા દસણ શબ્દ તત્ત્વ દર્શન, તત્ત્વપ્રતીતિ, તત્ત્વગચ્છિ કે તત્ત્વસ્પર્શનાના અર્થ વડે સમ્યક્ત્વનો ભાવ પામે છે અને વોહિ શબ્દ જાગૃતિ, આત્મજાગૃતિના અર્થ વડે સમ્યક્ત્વની મનીષે જાય છે

સંદૃત ભાષામા સમ્મત્ત ના સ્થાને સમ્યક્ત્વ, દસણના સ્થાને દર્શન, વોહિના સ્થાને વોચિ શબ્દનો પ્રયોગ થાય છે અને સમ્યક્દર્શન એવો શબ્દપ્રયોગ પણ વ્યવહારમા છે

સંદૃત ભાષાના આ બધા શબ્દો ગુજરાતી ભાષામા તત્ત્વમ તરીકે વપરાય છે અને વિગેષમા સમકિત શબ્દ પણ એ જ અર્થમા રૂઢ થયેલો છે

સમ્યક્ત્વને સૂચવનારા આ શબ્દો ખરાબર ખ્યાલમા રાખવાથી તેનો ભાવ સમજવામા સરળતા રહેશે

૭—સમ્યક્ત્વની વ્યાખ્યા

સમ્યક્ત્વ એ આત્માનો શુભ પરિણામ છે અને તે પરિણામને લીધે તેને શ્રીજિનેશ્વરદેવોએ કહેલા તત્ત્વભૂત પદાર્થોમા થદા થાય છે, તેથી ચાચકારોએ તત્ત્વસદ્ગુણ સમ્મત્ત-તત્ત્વાર્થપ્રદ્યાન સમ્યક્દર્શનમ્—એ પ્રમાણે સમ્યક્ત્વની

વ્યાખ્યા કરા છે અહીં તત્ત્વમૂલ પદાર્થોથી છવાછવાદિ નવ તત્ત્વો, તેમ જ દેવ-ગુરુધર્મ-એ ત્રણ તત્ત્વો સમજવાના છે શ્રીનવતત્ત્વપ્રકરણમા કહ્યું છે કે—

જીગદ્ ચત્રપચ્ચયે, જો જાગદ્ તત્ત્વ દોઢ સમ્મત ।

ભાવેણ સદ્દહતો જ્યાણમાણેવિ સમ્મત ॥

‘ છવ-અછવાદિ નવ તત્ત્વપદાર્થોને જે યથાર્થ સ્વરૂપે જાણે તેને સમ્યક્ત્વ હોય છે અને મદમનિપણાથી અથવા હક્કમ્મપણાથી જે જે ન સમજાય તે તે પણ ‘ શ્રી જિનેશ્વર દેવનું કહેવું જાણુ મત્ય જ છે ’ એમ શ્રદ્ધાથી માને તેને પણ સમ્યક્ત્વ હોય છે ’

જરિહ દેવો ગુરણો, સુમાદુણો ત્રિજમય પમાણ ચ ।

દન્ધાઈ મુહો ભાવો, સમ્મત ત્રિંચિ જગગુરણા ॥

‘ અરિહ ત એ દેવ, સુસાધુ એ ગુરુ અને ત્રિનમત એ જ મામાણિહ મત્ય ધર્મ, આવો જે આત્માનો મુલ પરિણામ તેને શ્રી જિનેશ્વરદેવો સમ્યક્ત્વ કહે છે ’

૮—સમ્યક્ત્વના પ્રકારો

રાસ્રમા સમ્યક્ત્વના અઢા અઢા પ્રકારો વર્ણવવામાં આવ્યા છે, તેનાથી પણ આપણે પરિચય થવું ઘટે છે ઉપર સમ્યક્ત્વને ત્યયવનારા રાખ્દોમા અમે જગરિહ દુવિહ વિવિહ ‘ ચઝહા પચવિહ દસવિહ સમ્મ ’ એ પંક્તિ આપી છે, તેનો અર્થ એ છે કે સમ્યક્ત્વ એક પ્રકારનું છે, બે પ્રકારનું છે, ત્રણ પ્રકારનું છે, ચાર પ્રકારનું છે, પાંચ પ્રકારનું છે

તથા દશ પ્રકારનું છે એક જ વસ્તુના બૃદ્ધા અર્થ પ્રકારો અપેક્ષાબેદથી પડે છે, તે આપણે લક્ષમાં રાખવાનું છે

મમ્યક્ તત્ત્વની રચિ એટલે ઔર્જિનકચિત તત્ત્વોમાં ચથાર્થપણાની બુદ્ધિ એ સમ્યક્ત્વનો એક પ્રકાર છે

નૈમર્ગિક અને આધિગમિક એ સમ્યક્ત્વના બે પ્રકારો છે નૈમર્ગિક એટલે યુગ ઉપદેશ બાદિ અન્ય નિમિત્તો વિના સ્વાભાવિક રીતે જ પ્રકટ થનાર અને આધિગમિક એટલે યુગના ઉપદેશ કે યથાર્થ બોધથી ઉત્પન્ન થનાર

દ્ર યમમ્યક્ત્વ અને ભાવનમ્યક્ત્વ એવા પશુ તેના બે પ્રકારો છે તેમાં શ્રી જિનેશ્વરદેવમયિત તત્ત્વોમાં જીવની મામાન્ય નિતે તે દ્ર યમમ્યક્ત્વ છે અને વસ્તુત્ત્વને બાળવાના ઉપાયરૂપનય-નિશ્લેષ-પ્રમાણ વગેરેથી જીવ અજીવ બાદિ તત્ત્વોને વિનુદ્ધ રૂપે બાળવા એ ભાવનમ્યક્ત્વ છે

નિશ્ચયસમ્યક્ત્વ અને વ્યવહારમ્યક્ત્વ એના પશુ તેના બે પ્રકારો શાસ્ત્રકરોએ માનેલા છે તેમાં જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રમય આત્માનો જે શુદ્ધ પરિણામ તે નિશ્ચયસમ્યક્ત્વ છે અને તેમાં હેતુબૂત મહમક લેહોનું જ્ઞાન અને ક્રિયારૂપે ચથાશકથ પાવન કરવું તે વ્યવહારમ્યક્ત્વ છે

ઔપગમિક, દાર્થોપશમિક અને દાર્થિક એ સમ્યક્ત્વના ત્રણ પ્રકારો છે આત્માને વગરેલા મિથ્યાત્વના દલિહોનું ઉપશમન થવાથી અર્થાત્ ઉદયમાં આવતા અટકરાથી જે સમ્યક્ત્વ ઉત્પન્ન થાય તે ઔપગમિક આ સમ્યક્ત્વ ક્યારે નીચે બેસી ગયેલા જળ જેવું નિર્મળ હોય છે આત્માને

વળગેલા મિથ્યાત્વના દલિલો અમુક અશે ઉપશમવાધી અને અમુક અશે ક્ષય પામવાધી જે સમ્યક્ત્વ, ઉત્પન્ન થાય તે ક્ષાયોપશમિક આ સમ્યક્ત્વ કચરાની કંઈક ડહોળાયેલા જળ જેવું કૃત્રુપિત હોય છે આત્માને વળગેલા મિથ્યાત્વના તમામ દલિલોનો ક્ષય થવાથી જે સમ્યક્ત્વ ઉત્પન્ન થાય તે ક્ષાયિક આ સમ્યક્ત્વ ગુદ પાણીના ખૂ જેવું હોય છે

કારક, રાચક અને દીપકના ભેદથી પણ સમ્યક્ત્વના ત્રણ પ્રકારો માનવામાં આવે છે શ્રદ્ધાની કારણભૂત જપ, તપ વગેરે ક્રિયાઓમાં આદર કરવો તે કારકસમ્યક્ત્વ, શાશ્વતા હેતુ કે ઉદાહરણો જાણ્યા વિના પણ રચિમાત્રથી તત્ત્વ પર શ્રદ્ધા થવી તે રાચકસમ્યક્ત્વ અને પોતાની શ્રદ્ધા બરાબર ન હોવા છતાં બીજાને તત્ત્વ શ્રદ્ધા પમાડવી તે દીપકસમ્યક્ત્વ આ ત્રીણ પ્રકારનું સમ્યક્ત્વ માત્ર વ્યવહારથી જ સમ્યક્ત્વ કહેવાય છે, પણ તાત્ત્વિક દૃષ્ટિએ તે સમ્યક્ત્વ નથી

ઔપશમિક વગેરે સમ્યક્ત્વના ત્રણ પ્રકારોમાં સાસ્વાદન ઉમેરીએ તો સમ્યક્ત્વના ચાર પ્રકારો થાય સમ્યક્ત્વથી પતિત થયેલા પણ મિથ્યાત્વને નહિ પામેલા જીવનું જે સમ્યક્ત્વ તે માન્વાદન સમ્યક્ત્વ જેમ કોઈ ક્ષીરનું લોજન કર્યા પછી વમન કરતી વખતે તેનો કિંચિત્ સ્વાદ અનુભવે તેના જેવી આ સ્થિતિ છે

આ ચાર પ્રકારોમાં વેદક ઉમેરીએ તો સમ્યક્ત્વના પાંચ પ્રકારો થાય ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ પ્રકટ થતા પહેલાં

સમ્યક્ત્વ મોહનીયના જે ચરમ દ્વેષ વેદાય છે, તેને વેદક સમ્યક્ત્વ કહેવામા આવે છે

સમ્યક્ત્વના આ પાંચે પ્રકારોના નૈસર્ગિક અને વ્યાધિ ગમિક એવા બે બે ભાગો ઢરીએ તો સમ્યક્ત્વ દશ પ્રકારનુ થાય અથવા નિમર્ગરુચિ, ઉપદેશરુચિ, આજ્ઞારુચિ, સૂત્રરુચિ, બીજરુચિ, અભિગમરુચિ, વિસ્તારરુચિ, કિંધારુચિ, સંક્ષેપ રુચિ, અને ધર્મરુચિ એવા પચ્ચ તેના દસ પ્રકારો છે

૧ નિમર્ગરુચિ-જે છવ જિનેશ્વરોએ યથાર્થ અનુભવેલા ભાવોને પોતાની મેળે ભતિ-સ્મરણાદિ જ્ઞાનથી ભણીને 'તે એમ જ છે, પણ અન્યથા નથી' એવી અડગ શ્રદ્ધા રાખે તે નિમર્ગરુચિ

૨ ઉપદેશરુચિ-કેવલી કે છત્રસ્થ ગુરુઓ વડે ઠહેવાયેલા-ઉપદેશાયેલા ઉપયુક્ત ભાવો પર શ્રદ્ધા રાખે તે ઉપદેશરુચિ

૩ આજ્ઞારુચિ-રાગ, દ્વેષ, મોહ અને અજ્ઞાનથી રહિત મહાપુરુષોની આજ્ઞા પર રુચિ ધરાવે તે આજ્ઞારુચિ

૪ સૂત્રરુચિ-જે અગપ્રવિષ્ક કે અગબાહ્ય સૂત્રો ભણીને તત્ત્વમા રુચિવાળો થાય તે સૂત્રરુચિ

૫ બીજરુચિ-જેમ એક બીજ વાવવાથી અનેક બીજો ઉત્પન્ન થાય, તેમ એક પદ્ધતી કે એક હેતુથી કે એક દષ્ટાંતથી ઘણા પદો, ઘણા હેતુઓ કે ઘણા દષ્ટાંતો પર શ્રદ્ધાવાળો થાય તે બીજરુચિ

૬ અભિગમરુચિ-એ અગિયાર અંગ, બારમા દષ્ટિવાદ અને બીજા નિહાતોના અર્થને બરાબર જાણીને તત્ત્વ પર રુચિ ધરાવે તે અભિગમરુચિ

૭ વિસ્તારરુચિ-એ છ દ્રવ્યોને પ્રમાણ અને નય વડે જાણીને તત્ત્વ પર રુચિ કરે તે વિસ્તારરુચિ

૮ ક્રિયારુચિ-એ અનુષ્ઠાનોમા દુરાલ હોય તથા ક્રિયા કરવામા રુચિવાળો હોય તે ક્રિયારુચિ

૯ સંક્ષેપરુચિ-એ ઘોડુ સાબળીને પણ તત્ત્વની રુચિવાળો થાય તે સંક્ષેપરુચિ ઉપશમ, વિવેક અને સવર એ ત્રણ પદો સાબળીને નિહાતીપુત્ર તત્ત્વમા રુચિવાળા થયા હતા

૧૦ ધર્મરુચિ-એ ધર્માન્તિકાય અધર્માસ્તિકાય વગેરે પદાર્થોને કહેનારા જિનવચનોને માબળીને ધ્રુવ-ચારિત્રરૂપ ધર્મ પર શ્રદ્ધાવાળો વાચ તે ધર્મરુચિ

આ દરેક આત્માનુ સમ્યક્ત્વ તે સમ્યક્ત્વનો એક પ્રકાર, એ રીતે દશ પ્રકાર મમજવા

૬-વ્યવહાર-સમ્યક્ત્વના મહંમઠ ભેદો

જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રમય આત્માનો શુદ્ધ પરિણામ એ નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ છે અને તેમા હેતુબૂત સમ્યક્ત્વના ૬૭ ભેદોનુ જ્ઞાન, શ્રદ્ધા અને ક્રિયારૂપે યથાશક્તિ પાલન કરવું એ વ્યવહાર-સમ્યક્ત્વ છે આ વ્યવહાર-સમ્યક્ત્વના ૬૭ ભેદો શ્રી પ્રવચનમારોદ્ધારના ૧૪૮ મા દ્વારમા નીચે પ્રમાણે જણાવેલા છે -

ષડસદૃહણ-તિર્થિંગ, દસવિષય-તિમુદ્ધિ-પચગયદોસ ।

અટ્ટવમાવળ-મૂસળ-હસ્તળ-પચવિહમજુત્ત ॥ ૧ ॥

હૃદિહ-જયળાગાર, છ-માવળમારિઅ ષ છટ્ટાળ ।

इय सत्तसट्टिहस्सणभेयविमुद्ध ष सम्मत्त ॥ २ ॥

‘ ચાર સદૃહણા, ત્રણ વિગો, દસ પ્રકારનો વિનય, ત્રણ પ્રકારની શુદ્ધિ, પાંચ દ્રવ્યો, આઠ પ્રભાવકો, પાંચ ભૂષણો, પાંચ હાથો, છ જયણા, છ આગારો, છ ભાવનાઓ અને ૧૧ સ્થાનો એમ મહત્ત્વ ભેદોથી યુક્ત હોય તે સમ્યક્ત્વ શુદ્ધ સમજવું ’

વ્યવહારમાં આ ૪ સમ્યક્ત્વનો ખાસ ઉપયોગ હોવાથી અહીં તેના વિષે વિવેચન કરીશું

૧૦—ચાર સદૃહણા

સમ્યક્ત્વની મદૃહણા—શ્રદ્ધાના ચાર પ્રકારો છે પરમાર્થ-સસ્તવ, પરમાર્થજ્ઞાતૃત્વેન, વ્યાપન્નવર્તન અને કુદૃષ્ટિ વર્તન

પરમાર્થમસ્તવ એટલે પરમાર્થભૂત જીવાજીવાદિ તત્ત્વોનો પરિચય તેની સદૃહણા આ રીતે કરવી

(૧) શુભ-અશુભ કર્મનો કર્તા, શુભ અશુભ કર્મનો સ્થાપક, મસર્તા-પરિનિર્વાતા, ચત-ન્યવત, ઉપયોગલક્ષણ જીવ તે પ્રથમ તત્ત્વ છે

(૨) ચૈત-ન્યથી રહિત ધર્મ, અધર્મ, આકાશ, કાલ અને પુદ્ગલ, એ પાંચ દ્રવ્યો તે બીજું અજીવ તત્ત્વ છે

હવે અને અહવે એ બે જૂદા તત્ત્વો છે, પણ કેટલાક માને છે, તેમ માત્ર એક જ વસ્તુના બે સ્વરૂપો નથી બે હવે એ અહવની-પુદ્ગલની પરિણતિ હોય તો તે અહવથી જૂદો દેવવાય નહિ, પણ તે પુદ્ગલની પરિણતિ નથી, એટલે નિશ્ચયથી એક જ્વતત્ત્વ તત્ત્વ છે હાલનું વિજ્ઞાન ચેતનની ઉત્પત્તિ જડ પદાર્થના સંયોગથી માને છે, તે આ સિદ્ધાંતથી વિરુદ્ધ છે, તેથી માનવા ચોખ્ખું, શ્રદ્ધા કરવા ચોખ્ખું નથી

(૩) શુભકર્મ અથવા પુણ્ય એ ત્રીજું તત્ત્વ છે

(૪) અશુભ કર્મ અથવા પાપ એ ચોથું તત્ત્વ છે

(૫) જેનાથી કર્મનું આત્મા ભણી આવવું થાય એ પાચમું આશ્રન તત્ત્વ છે

(૬) જેનાથી કર્મ આત્માભણી આવતા અટકે એ છઠું સવર તત્ત્વ છે

(૭) બાહ્ય-અભ્યન્તર તપવટે કર્મને આત્માની અમુક અશે છૂટા પાડવા એટલે નિર્જરા એ સાતમું તત્ત્વ છે

(૮) કર્મનો આત્મપ્રદેશો સાથે ક્ષીણીરવત્ સંબંધ થવો એટલે બંધ એ આઠમું તત્ત્વ છે

(૯) કર્મનો આત્મપ્રદેશોની સર્વવા વિયોગ થવો એટલે મોક્ષ એ નવમું તત્ત્વ છે

આ તત્ત્વો પર શ્રદ્ધા લાગે તો જ આત્મવિકાસ, આત્મજાગૃતિ કે આત્મોન્નતિ શક્ય બને જે તેમાનું કોઈપણ તત્ત્વ માનવામાં-સંહવામાં ન આવે તો આત્મવિકાસની ભાવના તૂટી પડે અને પગલાંમાં હવે ચાર ગતિમાં રખડતો જ રહે દાખલા તરીકે કોઈ હવે માને

પણ બોધ-મોક્ષને ન માને કે પુણ્ય-પાપને ન માને તો તેના હવનમાં અધ્યાત્મના-આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિના દર્શન થાય નહિ.

પરમાર્થજાતુલેવન એટલે હવાદિ પદ્માર્થ તત્ત્વોના જાણ, મયેજ રમમા રમતા, શુદ્ધધર્મના ઉપદેશક એવા ગીતાર્થ આચાર્ય પ્રમુખની નેવા જે ગીત એટલે સૂત્ર અને અર્થ એટલે તેની વ્યાખ્યા મારી ગીતે જાણે તે ગીતાર્થ કહેવાય તેની એવા મહિ-આરાધના મારી ગીતે કરવી, જેથી હવાહવાદિ તત્ત્વનો બોધ થાય અને તેમાં શ્રદ્ધા ઉપજે તથા વધતી થાણે વળી તે અંગે કોઈ શકા હોય તો તેનું નિવારણ પણ થાય.

‘ગીતાર્થ’ની નેવા કેવી રીતે કરવી ? એના જવાબમાં જૈન મહર્ષિઓએ बहुमानविनयपरिसुद्ध એવા શબ્દો કહ્યા છે, એટલે વિનય તથા बहुमानपूर्वક એ નેવા કરવી જોઈએ.

અન્યત્ર પણ એવા શબ્દો અચાર્યા છે કે ‘જેણે એવ્યા શુન્ના ચર્ણ, તેને નહિ જન્મ કે મર્ણ’ અર્થાત્ જેણે મદુશુન્ની નેવા માની રીતે કરાં છે, તેને તત્ત્વબોધ અવશ્ય થાય છે અને તેના પરિણામે તે શુદ્ધ ચાગ્રિવાન દર્શને જન્મ-મરણની પદ્ધતિનો નાશ કરી શકે છે.

તત્ત્વો અંગે શ્રદ્ધા થયા પછી તેનો નાશ ન થાય તે માટે પણ કેટલોક વિચાર કરવાનો રહે છે તે અંગે જૈન મહર્ષિઓએ જે વસ્તુ આપણી આગળ ધરી છે એક તો વ્યાપન્નવર્જન એટલે વ્યાપન્નદર્શનીનો લાગ અને કુદિ-

વર્ણન એમને કુદખિનો ભાસે. આ પાનદાનને એમને જેમ
 હર્ષન-નયન વા. આ પાન-નયનને મધુ છે એવો આશય.
 નાલપયકે ગણે નાવ છત્ર છત્ર દિ નવનરો ॥ અદિતરેવ
 નિર્મલેયુ અને નર-વર્ણિત મનમ મગય થદા પદવરો.
 રોય, પદ પડી દુ મદરિ મે ને કમલુ એ થદાથી
 અગિયયો રોય, જા મને લાય ન આપનદાની કોનાય
 નિર્મલ, મગ મદ, પામય અને રવિ, જા કો જાને
 આ પ્રાના મમજા નિર્મલ આ ચિત ॥ ૧ ॥ દુષપ
 અને અમન રાપક નિર્મલ ॥ અવ નાન નિર્મલે, ને
 નાના નાય ॥ જાનિ નિર્મલ નાર, અવ નાનાય
 શિખો, અમનિનાય, ૧ ॥ અવ નાનાય અને
 એનાનાદિય થા ૧ ૬૩ નર-વર્ણિત મનમ મગય થદા પદવરો.
 એમને મારે મારે વિર-વાને નાવે એક જ નિયન રાગ
 કરીને રાના ૧, કુદખિયા રાવ મીવ વિન અને વેગવિ
 હણક એમને નાધુના રેશ નહિને નને લલનનરા આવા
 જોનો નન કરના રાના મમજા જાદ થાય છે લલનની
 સામે કોઈ ના ૧ વમ્બ મૂની રોય, તે તે વમ્બ લલનને
 પદ અવ્યા વિના મદ ખે ૧ નીનિપરોએ રાવ મુ
 છે કે—

હમગત કુદખિ મ્યાર, કુદખિ કુદખિ ॥

કુદખિમરેગતુર્મોજન દુષમતે ॥

“કુદખિતે કુદખિ થાય છે કુદખિતે પ્રવર્તન
 થાય છે અને કુદખિનાથી માણુ દુષપરપરાનુ આજન
 થાય છે”

હવે કુદરિ પર આવીએ જેની દરિ કુન્મિત હોય,
તે કુદરિ કહેવાય પરિભાષાથી અહીં મિથ્યાત્વીઓ કે અન્ય
દર્શનીઓને કુદરિ સમજવા તેમના વિશેષ સ સર્ગનું પરિણામ
પણ ઉપરના જેવું જ આવે છે નહ મળિયારે પ્રવચન
સમ્યક્ત્વપૂર્વક શ્રી પાર્થનાથ ન્વામીના શાસનના મતો અહીં
જ્યાં હતા, પણ પછીથી મિથ્યાત્વીઓનો મ સર્ગ વધતા
એ સમ્યક્ત્વથી જાણ થયો હતો અને તેના નતો તૂટી ગયા
હતા તે વાવડવા વગેરેમાં પુણ્ય માનવા લાગ્યો હતો અને
તેઓ રાજગૃહી નગરોની બહાર એક મુઠર વાવ બનાવી
હતી એ વાવમાં આમંત્રિ રહેતા મંત્રીને તે દેડકો
થયો હતો.

મિથ્યાત્વીઓના વિશેષ મ સર્ગથી આપતી માન્યતાઓ
અને રહેલીકરણી પર ઠેરી અમર થાય એ, તે વર્તમાન
કાળે પણ બગબગર અવવોડી શકાય એ ત્યાં રાત્રિભોજન
ન હતું ત્યાં રાત્રિભોજન આબુ, કદમ્બજનો મર્વવા ત્યાગ
હતો, ત્યાં બટાટા, સુરણ વગેરે કદો હાખવા થયા, બરફ
વગેરે અમક્ય વસ્તુ વાપરવાની ઝેર વૃત્તિ ન હતી, ત્યાં
એનો ધમધાકાર ઉપયોગ થવા લાગ્યો અને વિચારોમાં પણ
મોટું પરિવર્તન થયું તેથી આ બાબતમાં બને તેટલો
ઉપયોગ રાખવો જોઈ એ

૧૨—ત્રણ લિંગો

‘ એક આત્મામાં સાચું સમ્યક્ત્વ પ્રકટ થયું ’ છે, તે
શી ગીતે જાણવું ? ’ એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં જૈન મહર્ષિઓએ
નીચેની ગાથા કહી છે —

શણી સી સાથે પાને ઇંડિયોનુ મુખ ભોગવનો થકો ચતુરાઈવી
દેવનાઓના ગીન માળખે અને જેવો આનંદ પામે તેથી
પણ વધારે આનંદ ધર્મનુ પ્રવણ કરતા થાય, ત્યારે મુતા-
નિલાય પ્રકટ થયો જાયવો

ભુખ્યો જટવી ઉતર્યો રે, ત્રિમ દિગ્ગ જેગર ચગ,
ઈચ્છે તિમ જે ધર્મને રે, તે હિગ્ગીનુ લિગ રે,

પ્રાણી ૧૩

કોઈ ખાદ્યલુ વિડટ વન ઝોળગીને આરેલો હોય
અને મુધાગ્રી પીડાયેલો હોય, તે મુદ્દા જેગર જોઈને ખાવાની
તીવ્ર ઇચ્છા કરે, તેના જેવી તીવ્ર ઇચ્છા ધર્મ પ્રત્યે થાય
ત્યારે ધર્મરાગ નામનુ સમ્યક્ત્વનુ બીજુ લિગ પ્રકટ થયુ
જાયવુ

વેચાવગ્ધ ગુરુદેવનુ રે, ત્રીજુ લિગ ઉદાર,
વિદ્યાસાધક ખરે કરે રે, આગસ નવિય લગાર,

૩ પ્રાણી ૧૪

જે ગુરુ તથા દેવના ચરણકમલની નેવા-સ્પર્શિ જિ-
સાધકની પેઠે લગાર પણ આગસ લાબ્યા વિદ્યા કે જે
સમ્યક્ત્વનુ ત્રીજુ સુદર લિગ સમજવુ

૧૧—દશ પ્રકારનો વિનય

વિનય વિના સામાન્ય વિદ્યા પણ મનુષ્ય કે
સમ્યક્ત્વ જેવી એક અપૂર્વ વસ્તુ શી હિત કરે
તાત્પર્ય કે એ માટે વિનયની ખાત્ર જરૂર છે અને તે
જ તે અગે અહીં

વિચારણા છે

નિનમદિરમા જનાએ નીચેની દશ બાબતો પર ખામ
લક્ષ રાખવાનું હોય છે -

(૧) મદિરમા પાન, સોપાની કે તાબૂલ આવડું નહિ
(મદિરમા હાજર થતી વખતે મોઢું પાણીથી સાફ કરી
લેવું જોઈએ)

(૨) પાણી પીવું નહિ

(૩) સોજન કરવું નહિ

(૪) મોઝડી પગરખા પહેરીને જવું નહિ

(૫) ઠામચેખા કરવી નહિ

(૬) પથારી ઠંડી નહિ કે સૂવું નહિ

(૭) શુદ્ધ ઘડખો નાખવો નહિ

(૮) લઘુનીનિ (પિચાબ) કરવી નહિ

(૯) વડીનીતિ (મહાન્યાગ) કરવી નહિ

(૧૦) કોઈ પણ પ્રકારનો જુગાર રમવો નહિ

આ ઉપરાંત બીજા પણ ૩૨ નિયમો પાળવાના હોય
છે, તે આ પ્રમાણે

(૧૧) કોઈ ત્યા જુગાર રમતું હોય તો તેની અનુ-
મોદના કરવી નહિ

(૧૨) પવાડી વાજાને બેસવું નહિ

(૧૩) પગ લાખા ઢરીને બેસવું નહિ

(૧૪) પરસ્પર વાદ વિવાદ ઠંડો નહિ

(૧૫) કોઈની મજાનું કરવી તહિ

(૧૬) કોઈ પ્રકારનું અભિમાન કરવું નહિ

(૧૭) જિજ્ઞ આગમન માગીને બેસવું નહિ

(૧૮) કેવળ જોળવા નહિ

(૧૯) પોતાના માથે છત્ર ગણવું નહિ

(૨૦) પોતાની સાથે ખડ્ગ રાખવું નહિ

(૨૧) પોતાના માથે મુગટ ગણવો નહિ

(૨૨) પોતાના ઉપર ચામડા વીઝાવવો નહિ

આ ટેલકા ચામડા નિયમો મુખ્યત્વે રાજા અંગે છે

(૨૩) સઘ કે અન્યની માથે તકરારના ઝારછો ત્યા

લાધવા બેસવું નહિ

(૨૪) હામી કઠ્ઠા ડરવા નહિ

(૨૫) લપટ સ્ત્રી, પુરુષ કે વેશ્યાની દલાલી કરનાર પુરુષને ત્યા બોલાવવો નહિ કદાચ ત્યા આવેલો દેખાય તો તેની સાથે ડર્ડ પલ વાત કરવી નહિ

(૨૬) મુખકોશ વિના પૂજા કરવી નહિ

(૨૭) શરીર મલિન ગાળીને અર્થાત્ સ્નાન કર્યા વિના મૂર્તિને અડવું નહિ

(૨૮) મલિન વસ્ત્રો (અશુચિવાળા) પહેરીને મૂર્તિને અડકવું નહિ

(૨૯) અવિધિથી પૂજા કરવી નહિ

(૩૦) મનને ભટકતું રાખીને પૂજા કરવી નહિ

(૩૧) જે પુરુષ, સ્ત્રી વગેરે પ્રભુ આગળ ધરવાના

હોય તેજ અદર લાવવા, બીજા અદર લાવવા નહિ

(૩૨) ઉત્તરામગ વિના પૂજા કરવી નહિ

(૩૩) ભક્તિભાવથી અજલિ કરવી

(૩૪) પૂજના ઉપકરણો શુદ્ધ રાખવા

(૩૫) પુષ્પે વગેરે હીન વાપરવા નહિ

(૩૬) જિન મૂર્તિનો અનાદર કરવો નહિ

(૩૭) જિનેશ્વર પ્રત્યે શત્રુભાવે વર્તનારને વાગ્ધે

(૩૮) દેવદ્રવ્ય ખાવું નહિ

(૩૯) સિનાશ પામતા દેવદ્રવ્યની ઉપેક્ષા કરવી નહિ

(૪૦) હતી શબ્દો પૂજા, વદનઆદિમા મહત્તા કરવી નહિ

(૪૧) દેવદ્રવ્ય ખાનાર ત્રાણે આપાર કે મેત્રી નાખવા નહિ

(૪૨) દેવદ્રવ્ય ખાનારને આજેવાન તનીકે વૃદ્ધો નહિ કે તેને મન આપવો નહિ

આ ગિવાય બોમ પત્ર કેટલાક નિયમો છે, પણ આ નિયમોને સમજી તેનું જાળવર પાલન કરવાનું છે

૪ શ્રુતનો વિનય એટલે સામાયિકથી ઘડીને બિદુ-સાર પદ્યંતના જિનાનમોનો વિનય

૫ ધર્મનો વિનય એટલે દેશવિરતિ અને સર્વવિરતિરૂપ ચારિત્રનો વિનય શ્રુત અને ચારિત્ર એ બંને ધર્મના અંગો છે પણ અહીં શ્રુતનો જરો નિર્દેશ કર્યો છે, એટલે ધર્મ ગ્રંથથી ચારિત્ર અવળ કરવાનું છે

૬ સાધુનો વિનય એટલે સર્વવિરતિને ધારણ કરનાર મર્યાદીય ગુણોએ કરીને સદિન મુમુક્ષ આત્માઓનો વિનય

૭ આચાર્યનો વિનય એટલે આચાર પાળનાર અને પજાવનાર વિશિષ્ટપદથી વિભૂષિત ધર્માચાર્યનો વિનય

૮ ઉપાધ્યાયનો વિનય એટલે સાધુવર્ગને શ્રુતનું

આયયન કરાવનાર વિશિષ્ટ પદ્ધતી વિનિર્મિત ઉપાધ્યાયનો વિનય

૬ પ્રવચનનો વિનય એટલે શ્રમજીપ્રધાન ગતુર્નિવ મંધનો વિનય

૧૦ દર્શનનો વિનય એટલે શાયિક શામોપશમિષ્ટ અને ઔપશમિત એ ત્રણ પ્રકારના નમ્ય વનો વિનય

૧૩—ત્રણ ગુણિ

નમન વને નિનગ નખવા માટે દસ પ્રકારના વિનય ઉપરાંત ત્રણ પ્રકારની ગુણિ પણ આશરક છે તે અંગે શાસ્ત્રકાર મનર્પિણોએ કહ્યું છે કે—

મનોવારૂદાયમગુણિ, મનસ્વશાધિતા મરુ ।

તપ્રારૈ મગમગુણિ મત્ય, જિતમત મુજાત ॥

‘ મન, વચન અને કાયાની ગુણિ અમ્યકત્વનું ચોધન કર છે તેમા પ્રથમ મન ગુણિ કરી, એટલે કે નિનમનને સખ માનનાં ’

વચનગુણિ અંગે તેમણે જણાવ્યું છે કે—

લીલ્લજીવાદિત્વરાના, પ્રભુષ મદાગમમ્ ।

તદ્વિપરીત વદન્નાય, સા ગુણિમદ્યમા મદેત ॥

‘ છતાં, અશ્વઆદિ તત્ત્વોની પ્રત્યક્ષા કરનારા આગમમા તે તત્ત્વોનું સ્વરૂપ જે સતે દર્શાવ્યું છે, તેથી વિપરીત વચન બોલવું નહિ, તે વચનગુણિ છે ’

આ બંને વસ્તુ ધ્યાનમા લેતા એમ સમજાય છે કે શ્રી જિનેશ્વરદેવની સંપ્તિ વિષે તથા જિનાનમોની સત્યતા વિષે પ્રવચ્ચા કરનારા વાક્યો ખૂબ બોલવા, અને કથાવેચ

તેમની કોઈ ઠણપ દેખાય એવો વચનપ્રયોગ કરવો નહિ,
એ સમ્યક્ત્વની વચનનડે ગુદ્ધિ કરેવાય

કાયગુદ્ધિ અને જોન મહર્ષિઓએ કહ્યું છે કે-
મહાદિમિર્વિધ્યમાન, પીટવમાનોઽપિ વન્ધૈઃ ।

જિન વિગ્ન્યદેવેભ્યો, ન નમેત્તસ્ય સા મવેત્ ॥

‘ખડ્ગાદિધી છેદાત્તા છતાં અને બધનવી પીડાવા
છતાં માં જિનેશ્વરદેવ સિવાય અન્ય કોઈને નમે નહિ, તેને
તે અર્થાત્ ત્રાંણ કાયગુદ્ધિ ધાય છે’

પ્રાચીન ગાથાઓમાં પણ આરો જ ભાવ છે અને તે
ઉપાધ્યાયજીના નિમ્ન રાખ્દોમાં બ્યક્ત થયેલા છે

ઠેલો ભેલો વેદના રે, જે મહેતો અનેક પ્રજા રે,
જિન વિજુ પર સુર નવિ નમે રે, તેહની કાયગુદ્ધિ ઉદાર રે
ચતુર વિચારો ચિત્તમાં

આનો ન્પ ટાર્યં એ છે કે સામે નિપત્તિના વાઢળો
ચેરાતા જણાય કે અનેકવિધ કપ્ટ-મુશ્કેલી-મુશીબતો તૂટી
પડે પણ શિર અન્ય દેવને નમાવવું નહિ, એ કાયા વડે
સમ્યક્ત્વની ગુદ્ધિ થઈ ગણાય

‘મારું તે મારું’ નામના બીજી શ્રેણીના પ્રથમ નિબ-
ધમાં અને મહાકવિ ધનપાળનો પ્રબધ આપી નમા લીએ,
તેમાં રાજા ભોજા ગિવાલયમાં પ્રવેશ કરે છે અને બધા
પડિતો મસ્તક નમાવી શિવની સ્તુતિ કરે છે પણ ધનપાળ
કવિ મસ્તક નમાવતા નથી, એ પ્રસંગ આપેલો છે ત્યાં
રાજા તેમને નમસ્કાર કરવાનું કહેતા તેમણે જે રાખ્દો
ઉચ્ચાર્યા હતા, તેની અહીં યાદ આપીએ છીએ -

જિરોદ્રવદ્રવણિપાતંગદમ,

મયા જિરોદ્રવ્યમ ન નામ નામ્યત્રે ।

મત્રેન્દ્રગાત્રસ્વદ્દાનગદસ

ગુનીમુલે નારિકુલ નિર્મયતે ॥

‘હે રાજા ! જિનોડ્રાપી ચક્રને નમસ્કાર કરવાને તારા
ગદેનુ માગે છે. અન્ય ડાઈની-ડાઈ દેવ ! માને
હુકાવતો નથી હાથીના । રમ્યદમાવા જાનો મદ પીવાને
ઉત્કુક ભમરાઓનો મમૂખ ગુ કૃતગચ્છોના મુખ પર લીન
વાય છે ખરો ?’

દત્તિહામમાં એવા દાખવાઓ પણ નોધાયેલા છે કે
મમ્યકત્વ ધારણ કરનારાઓએ અન્ય દેવનો સ્વીકાર કરવાને
ગાદીને ચોતાના પ્રાણની જગત નકિલ પામ્યા વિના આદુ
તિઓ આપી દીધી હોય મદુતમા વયેલી આ પ્રમત્તની
પાચ હનર જોનો । કલ તેના એક ચિલ્લેખમા ગુધરાયેલી
છે અને એક વાગ આ કાયગુદિનો મિદાન કેટલી દદનાયા
પગાતો હતો, તેનુ ઉદ્દોષન કરી જાય છે

૧૪—પાચ દપણે

જેનાયા મમ્યકત્વ દૂષિત થાય, અપવિ । થાય, મલિન
થાય તેને દૂષણ હશે એ આવા દપણે પાચ પ્રકારના છે
તે અગે જોન મહર્ગિઓએ કહ્યુ છે કે—

શકા વાધ્યા વિચિકિત્તા, મિધ્યાદદિપ્રશસનન્ ।

તત્સસ્તવશ્ચ પદ્માપિ, સમ્યક્ત્ય દૂષયન્ત્યમી ॥

‘શકા, કાશા, વિચિકિત્તા, મિધ્યાદદિપ્રગતિ અને
મિધ્યાદદિસસ્તવ એ પાચે મમ્યકત્વને દૂષિત કરે છે’

સમ્યક્ત્વધારીએ આ પાત્રે વસ્તુથી બચવાનું છે શકાથી બચવું એટલે જિનવચનમા શકા કરવી નહિ, કારણ કે એ વચનો જેમને આ જગતમા કોઈ પણ વાતનો સ્વાર્થ ન હોય, એવા વીતગગ સર્વસ મહાપુરુષોએ કહેલા છે તેમને અન્યથા કહેવાનું પ્રયોજન શું ?

અહીં એવો પ્રશ્ન થવાનો સભવ છે કે ‘કોઈ જિન-વચન સમજાય નહિ અને મનમા શકા થાય તો શું સમ્યક્ત્વ દ્રષ્ટિન થાય ?’ એનો ખુલાસો એ છે કે ‘સ્વાધ્યાય કરતા વસ્તુ નહિ સમજવાથી જે શકા થાય છે, તે સત્ય સમજવાની નિજાસાક્ષ છે, એટલે એવી શકાને અહીં સ્થાન નથી આવી શકાઓનું સમાધાન કરવા માટે તો સ્વાધ્યાયમા પ્રયત્નના નામનો બીજો પ્રકાર રખાયેલો છે પ્રયત્નનાદ્વારા પણ શકાનું સમાધાન ન થાય તો પોતાના જ્ઞાનાવરણાય કર્મને લીધે પોતાની અસતતારૂપી ખામી માનવાની અને જે જિને કહ્યું તે તો સાચું જ છે એવી દૃઢ શ્રદ્ધા કરવાની પરંતુ અહીં શકાથી ચકાસીલ વૃત્તિનો નિર્દેશ છે કે જે એક પરમ સત્ય વસ્તુ માટે પણ શકા ઉડાવ્યા કરે અને ધીરે ધીરે આત્માને શ્રદ્ધાથી ચલિત કરે તે માટે ભગવદ્-ગીતામા પણ કહ્યું છે કે ‘ભક્ષ્યાશ્રદ્ધાનશ્ચ સંશયાત્મા વિનશ્યતિ - અજ્ઞાની અને શ્રદ્ધા નહિ કરનારો એવો સંશયાત્મા નાશ પામે છે’

કાસાથી બચવું એટલે અન્યમતની-કુમતની ઇચ્છાથી બચવું ત્યાં મનનું ‘વધણું એક વસ્તુ પર સ્થિર રાખવાની જરૂર હોય ત્યાં અન્યાન્ય વસ્તુઓની ઇચ્છા ઈચ્છા

કરવામા આવે તો એ વલણ ઢીલું પડે છે અને આખરે તૂટી જાય છે એક વિદ્યાર્થી કેનેજમા ભણુવા જાય છે અને ત્યાં વિજ્ઞાનવિશાળક થતા માટે વિજ્ઞાનનો અભ્યાસ ગરૂ કરે છે હવે એ અભ્યાસ થોડો ઝઠ્ઠિન લાગતા વિશાળ કરે છે કે આના કરતાં તો ઈજનેરી લાઈન લીધી હોત તો મારું ચાત, અથવા કાયદાની લાઈન લેવી ઠીક હતી, અથવા વ્યાપારની લાઈન પડતી હોત તો બહુ મન આવતું! આમ તે બીજી બીજી લાઈનનો વિચાર કરે છે, તેનું પરિણામ એ આવે છે કે વિજ્ઞાનનો અભ્યાસ કરવામા જે એકાગ્રતા હાખવવી જોઈએ, જે ઠીક રાખવું જોઈએ, તે એ હાખવી શકતો નથી અને વિજ્ઞાનની પરીક્ષામા નિષ્ફળ જાય છે તાત્પર્ય કે મનનું વલણ એક સરખું જાળની રાખવું હોય તો તેણે અન્યાન્ય દર્શનની ઈચ્છા કરવી ન જોઈએ અને તેમના જલસા, ધામધૂમ, ચમત્કાર વગેરે જોઈને મુઝાવું ન જોઈએ વિચિકિત્સામાં બચવું એટલે ધર્મના ફલમા શકા કરવી નહિ હાખતા તરીકે જિનેશ્વર દેવે આ બધા અનુદાનો તો બતાવ્યા છે, પણ તે કરવામાં કહ્યા મુજબનું કળ મળતું હશે કે કેમ ? આવી વિચિકિત્સા કરવામાં અનુદાનો વિષેનો આદર એણે મર્ડ જાય છે અને છેવટે તેને પડ્યા મૂકવાનું મન થાય છે તથા સમ્યક્ત્વથી ગ્રહ થવાય છે

જે રૂળને માટે અધીરા કે ઉતાવળા થાય છે, તેમણે વૃક્ષનો હાખવો પોતાની આગે રાખવો જોઈએ પ્રથમ બી વવાય છે, તેમાંથી અકુર કુટે છે, તેમાંથી સ્કંધ થાય છે, તેમાંથી શાખા અને પ્રવિશાખા વિસ્તાર પામે છે, તેને પત્ર-

પુત્ર આવે છે અને છેવટે ફળ આવે ટે એટલે ફળપ્રાપ્તિ ક્રમાનુસાર થાય છે અને તે માટે કેટલોક સમય અવસ્ય જાય છે આજે ગોટલી વાવીએ અને આવલી કાલે જ આવેા ઉગે એવુ હોતુ નથી વગી ફળને જલ્દી લેવાની ઈચ્છા ગખીએ તો કાલુ ફળ હાયમા આવે છે અને આખીએ તો દાત ખાટા થાય છે અટી પણ એમ જ વિચારવુ ઘટે કે વ્યારે દરેક વન્તુ નિયમાનુમાર જન્યા ડરે છે, ત્યારે ડેલી ગુલ ઢરળી યોગ્ય સમયે પોતાનુ ફળ કેમ નહિ આવે ? તે માટે ગકા શા માટે કરવી ?

ચોથુ ફળ મિથ્યાદષ્ટિની પ્રતિમા ઓઢતી, એટલે તેનો શુભાનુવાદ કયો નહિ, જાકી ઠેક નિરિહતાના ગુણથી માડી નીવે માર્ગાનુસારીના શુભની અનુમોદના-પ્રશસા કરવાનુ શાસ્ત્રકારોનુ ફરમાન છે

‘એમ કરવામા શુ વાધો ?’ એવો પ્રશ્ન પૂછાય તો તેનો ઉત્તર એ છે કે ‘તેમા બિન્માર્ગનુ પોપલ થાય છે અને મિથ્યાત્વ લાગે છે’

પાંચમુ ફળ મિથ્યાદષ્ટિનો સન્નવ ઓડવો, એટલે મિથ્યાદષ્ટિનો વિશેષ પરિચય ન કરવો તેના કારણોમા શાસ્ત્ર કારોએ એમ જણાવ્યુ છે કે ‘મિથ્યાદષ્ટિઓની માથે એકત્ર વામ, ભોજન, આલાપાદિ પરિચય ગખવાથી મુખે સાધી શકાય એવી તેમની ક્રિયાઓ સાબળવા અને જોવાથી દુઢ નમ્યકત્વવાળાનો પણ દષ્ટિભેડ મળે છે, તો પછી નવો ધર્મ પામનાર મામાન્ય જુદિના માણસોના સબધમા તો કંહેવુ જ શુ ?’

૧૫—આઠ પ્રભાવકો

સમ્યક્ત્વનો પ્રભાવ વિસ્તારવામાં કે સમ્યક્ત્વનો પ્રકાશ કરવામાં હેતુબૂત હોય એવા મહાપુરુષને પ્રભાવક કહેવામાં આવે છે તે અંગે શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે—

‘પાવયણી ધમ્મકહી, વાર્ધ્વે નેમિત્તિઓ વગરહી ચ ।

વિજ્ઞા-મિદ્ધો અ કધો, અદ્દે પમાગ્ગા મણિયા ॥

‘પ્રાવચનિક, ધર્મકથી, વાદી, નમિત્તિક, તપસ્વી, વિદ્યાવાન, મિદ્ધ અને ઋષિ એ આઠ પ્રભાવકો કહેલા છે’

પ્રાવચનિક-જે મહાત્મા વિદ્યમાન જિનાગમના પાર-ગામી બની શાનનની પ્રભાવના કરે તે પ્રાવચનિક પ્રભાવક ગણાય જેમકે શ્રી હરિભદ્રચૂડીશ્વરજી મહારાજ

ધર્મકથી-જે મહાત્મા ધર્મકથા કરવાની વિશિષ્ટ શક્તિ વડે હૃદયના મુદ સંશયો પણ દેરી શકે તથા ભવ્ય જીવોના ચિત્તને આનંદમય બનાવી શકે તે ધર્મકથી નામના બીજા પ્રભાવક ગણાય જેમકે શ્રી નંદિષેણુ મહાપિ

આ મહાત્મા શ્રેણિક ગણના પુત્ર હતા અને પ્રભુ મહાવીરની દેશનાથી પ્રતિબોધ પામ્યા હતા તેમણે લે જો-અજાઓને દબાવવા ઉચ્ચ તપશ્ચર્યા કરી હતા અને એમ કરના વિશિષ્ટ લઘિ પ્રાપ્ત થઈ હતા

એક વખત તેઓ ગોશ્વરી-અર્થે નીડળ્યા અને એક હિન્દુ ધવજગૃહ જોઈ તેમાં પેડા ત્યા તેમણે ‘ધર્મ-લાભ’ આપ્યો એ વખતે ઘરની માલિકજી પેડ્યાએ ડાલુ કે ‘અહીં ધર્મલાભ નહિ, પણ અર્થલાભ ખપે’ આ શબ્દો

સાબળતા જ તેમને ચાનક લાગી અને તરણુ ખેંચના પુષ્કળ મોનામદોરોની વૃષ્ટિ થઈ

આ જોઈ વેશ્યા બોલા કે હે ' પ્રભો ! માલ લીધા વિના મૂલ્ય આપીને એમને એમ જવાય નહિ આપ મારા પર દયા કરો એ આપ ચાલ્યા જશો તો શ્રીહંતાનુ પાપ દાગશે ' આ વચનો સાબળતા જ દળાયેલા ભોજેશ્વજી જાગૃત થઈ અને તેઓ વેશ્યાને ત્યા રહી ગયા, પણ એ વખતે એવો નિયમ ડરો કે રાજ ઉપદેશ આપો, દશ પુરુષોને ધર્મ પમાડ્યા પછીજ ભોજન કરવું અને તેઓ રાજ એ પ્રમાણે દશ પુરુષોને ધર્મ પમાડવા લાગ્યા પોતે વેશ્યાને ત્યા રહ્યા છે, ત્યા આવનારા દુરાચારી હોય છે, છતાં ધર્મનું નિરૂપણ એવી શૈલીએ કરે છે કે સાબળનારના રામરામમા ધર્મ-વ્યાપી જાય છે

આ રીતે બાર વર્ષો વીત્યા, પણ એક દિવસ એવો આવ્યો કે દસમો પુરુષ ધર્મ ન પામ્યો તેને ધર્મ પમાડવા માટે આ મહાત્માએ મહેનત કરવા માડી, પણ એમ કરતા ભોજનનો સમય વીતી જવા લાગ્યો આ વખતે વેશ્યાએ કહ્યું ' હે સ્વામી ! હવે ભોજન માટે ઠોકો આજે દશમો કેઈ પ્રતિજ્ઞાધ પામે તેમ જણાતું નથી ' નહિપેરું કહ્યું ' દશમાને પ્રતિજ્ઞાધ પમાડવો જ ગદ્યો એ સિવાય ભોજન થઈ શકે નહિ ' આ શબ્દો સાબળી વેશ્યાએ હસતા હસતા કહ્યું ' તો દશમા તમે ' એ જ વખતે આ મહાત્માની મોહનિદ્રા તૂટી ગઈ અને તેમણે જાગ્યું પર મૂકેલા સાધુના કપડા તથા ઉપકરણો મભાળી લીધા પછી તેઓ પ્રભુ મહા-વીર પાસે ગયા અને મોલ્ય પ્રાયશ્ચિતપૂર્વક ફરી જ

સાધના કરવા હાવ્યા તેમણે પોતાની ધર્મકથનની વિશિષ્ટ ગણિતથી હજારો મનુષ્યોને ધર્મનો જોધ પમાડ્યો અને તર કાળધર્મ પાળતા દેવગોકમા ઉત્પન્ન થયા

વાદી-જે મહાત્મા પ્રમાણે, યુદ્ધિઓ અને નિદ્ધાતોના બજારી પગવાદીઓ સાથે વાદ કરીને તેમના એકાન્તમતનો ઉરડેડ ઝરી શકે, તે વાદી નામના ગ્રીન પ્રભાવક ગણાય જેમ કે આચાર્ય મદ્વાદી

વાદિચૂગમણિ અને તાર્કિક ચિરમણીની ખ્યાતિ પામેલા આ મહાપુરુષ વિક્રમની ચોથી મહીમા મૌરાયુદના વલ્લભીપુર નગરમા જન્મ્યા હતા તેમની માતાનું નામ દુર્લભદેવી હતું અને તેમનું નામ મદ્વા હતું તેમના મામાએ સંસારથી વિરક્ત વર્ડને જન શ્રમણની દીક્ષા લીધી હતી અને અનુક્રમે આચાર્યપદે પહોંચ્યા હતા તેમનું નામ જિનાનદમુરિષ હતું ભરૂચમા બૌદ્ધાચાર્ય સાથે વાદ કરતા તેમને હાર ખાવી પડી હતી

આ મહાપુરુષના મમાગ્રમમા આવતા મદ્વાએ નાની ઉમરમા જ દીક્ષા લીધી હતી તેમની બુદ્ધિ અને સ્મરણ-ગણિત ઘણી તીવ્ર હતી, તેથી થોડા વખતમા જન શાસ્ત્રો સીધી ગયા હતા અને તે વખતના પ્રચલિત તમામ દર્શનોનો અભ્યાસ કરી લીધો હતો, તેમજ વાદવિવાદની કળામા ઘણી પ્રવીણતા મેળવી હતી પછી તેમણે ભરૂચમા બૌદ્ધાચાર્ય સાથે વાદ કરી તેને હરાવ્યો હતો

આ મહાત્માએ દ્વાદશારનચરક નામનો નયશાસ્ત્રનો એક અજોડ શ્રમ બનાવ્યો હતો, તેમજ દાર્શનિક વિષયની

એ વળતે શ્રી વિષ્ણુકુમાર મુનિએ વૈક્રિય લગ્નિધી પોતાનું શરીર વધારી એક લાખ યોજનપ્રમાણ કર્યું અને એક પગલું લવણમુદ્રના પૂર્વકિનારે તથા બીજું પગલું પશ્ચિમ કિનારે મૂકીને ઊભા પછી ત્રીજું હાલુ ઠંથા મૂકું ? એમ કહી નમુચિને પગ લગાડતા એ મિહાસન પગથી ઉઘડી પડ્યો અને લોહી વમવા લાગ્યો.

આખરે દેવદેવીઓની પ્રાર્થનાથી શ્રી વિષ્ણુકુમાર મુનિએ પોતાનું શરીર મહ્યું અને તેઓ મુગ્ધરૂપમાં આવી ગયા. આ રીતે શામનની મહાન પ્રભાવના કરી ત્યાગ્નિધર્મની આરાધના કરતા મોક્ષે ગયા.

વિદ્યાવાન જે મહાત્મા મત્રતત્ર આદિ વિદ્યાને ઉપયોગ શામનની ઉન્નતિ માટે કરે, પણ અગત્યવાર્થ માટે ન કરે તે વિદ્યાવાન નામના છઠ્ઠા પ્રભાવક ગણાય જેમકે શ્રી આર્યજપુટાચાર્ય.

આ મહાત્મા વિક્રમની ચોવી મહીમા થઈ ગયા તેઓ મોટે ભાગે ભરૂથ અને તેની આમપામના પ્રદેશમાં વિચરતા હતા અને મત્ર તથા તત્રવિદ્યામાં પારગત હતા. જ્ઞાણવૈભવ તથા ઘૌંઘો તરફથી ધમેલો મનામણી પ્રમગે તેમણે વિદ્યાનું બારે પરિભ્રમ જતાવ્યું હતું અને જૈન ધર્મની પ્રભાવના કરી હતી.

સિદ્ધ જે મહાત્મા અજન, ચૂર્ણ અને લેપ આદિ નિદ્ર કરેલા યોગે (નુસખાઓ) વડે જિતશામનનું ગૌરવ વધારે તે સિદ્ધ નામના આત્મા પ્રભાવક ગણાય જેમકે શ્રી પાદલિપ્તમૂરિ.

શિક્ષાવર્તીની પ્રથમ ગ્રંથીના ચોથા પુસ્તકે 'સદ્ગુરુ-

સેવા'મા સિદ્ધ નાગાનુનનો પ્રબંધ અપાયો છે, તેમા આ મહાત્મા સબંધી આ વિષયની હકીકત જણાવેલી છે

કવિ જે મહાત્મા અદ્ભુત જાન્યશક્તિ વડે મનુના દૃઢ્યનુ હંગુ કરી શકે, તે કવિરાજ નામના આક્રમા પ્રભાવગણાય જેમકે શ્રી મિહસેન દિવાકર, શ્રી બપ્પ બદ્ધિસૂત્રિ, શ્રી હેમચ દ્રાચાય' વગેરે

અહીં શ્રીમદ્ યશોવિજયજી મહારાજે એટલી નિષ્ઠતા કરી છે કે આવા મહાન પ્રભાવકો ન હોય તો પણ નિર્મળ સયમમાધના ઠરનાગ, વિધિપૂર્વક તીર્થયાત્રા કરનારા તથા આકબરથી પૂનઃદિમહોત્સવો કરનાગ વગેરેને પણ પ્રભાવક ગણવા, કાગળ કે તેમના વડે જૈનધર્મનો અને સમ્યક્ત્વનો પ્રભાવ વિસ્તરે છે

૧૬—પાશ ભૂષણો

શરીરની શોભા માટે જેમ ઘરેણા-અલકારો-ભૂષણો હોય છે, તેમ સમ્યક્ત્વની શોભા માટે પણ ભૂષણો હોય છે અવળત્ત, આ ભૂષણો સોનાના, મોતીના કે હીરા-મણિના હોતા નથી, પણ શુણ્ણના બનેલા હોય છે અને તેથી તેનું મૂલ્ય કોઈ પારિંવ પદાર્થથી આકી શકાતું નથી

જૈન મહર્ષિઓએ આ ભૂષણો પાશ પ્રકારના જણાવ્યા છે (૧) સ્વૈયં, (૨) પ્રભાવના, (૩) લક્ષિ, (૪) ક્રિયા-કુશલતા અને (૫) તીર્થયાત્રા

સ્વૈયં એટલે ધર્મપાલનમા સ્થિરતા, દૃઢતા કોઈ ગમે તેવા પ્રલોભન આપે, પણ મન પોતાના ધર્મમાથી ચલે નહિ ત્યારે સ્વૈયંશુણ્ણ આવ્યો કહેવાય,

પ્રભાવના એટલે ઘણા માણસો બૈન ધર્મની અનુ-
મોદના કરે તેવા કાર્યો કરવા આ કાર્યો દેગ અને કાલ
પરત્વે જૂદા જૂદા પ્રકારના નહવે છે તેમ છતાં તેમા
દત્તમવ-મહોદત્તમવ અને રથયાત્રાદિની સુખ્યતા હોય છે

લક્ષિા એટલે દેવ અને ગુરુની અતરંગ ભક્તિ દેવની
લક્ષિા પાત્ર પ્રકારે, આઠ પ્રકારે, યાવત્ એકસો આઠ પ્રકારે
થાય છે અને ગુરુની લક્ષિા તેમને અશન, પાન, ખાદિમ
તથા અવાદિમ એ ચાર પ્રકારનો નિદોષ આહાર વહોરા-
વવાથી, ઔષધ, ઉપધિ, પુસ્તક તથા વ્યતિ વગેરે આપવાથી,
તેમને વિધિપૂર્વક વદન કરવાથી, તેમ જ વિવિધ પ્રકારની
સેવા કરવાથી થાય છે

ક્રિયાકુશલતા એટલે ત્રિનામમમોમા આત્મશુદ્ધિ
અર્થે મામાયિક, ચૈત્યનદન, ગુરુવદન આદિ જે જે અનુદાનો
પાતાવવામા આવ્યા છે, તે યોગ્ય વિધિથી દોષગહિત-
પણે કરવા

તીર્થયાત્રા એટલે સ્થાવર અને જગમ પાને તીર્થની
યાત્રા શ્રી ગિરનાર વગેરે સ્થાવર તીર્થો છે, અને પથમહો
મતધારી ત્યાગી નિન્પૃહા મુનિમહોગત્તે એ જગમ
તીર્થો છે સ્થાવર તીર્થોની યાત્રા કેવી રીતે કરવી ? એનો
વિસ્તાર શિક્ષાવલીની બીજી એટ્લીના અગિયારમા નિબંધ
તીર્થયાત્રામા સારી રીતે દર્શાવેલો છે, એટલે અહીં તેનો
વિસ્તાર કરતા નહાં જગમતીર્થની યાત્રા કરવી, એટલે
તેમના ભાવપૂર્વક દર્શન કરવા અને તેમને સુખશાતાની

પૂરના કરી તેમની પામેથી આધ્યાત્મિક જ્ઞાનનો પ્રસાદ મેળવે.

૧૭—પાચ લક્ષણો

જેના વડે જાતુને જોળખી શકાય તે લક્ષણ કહેનાય, જેમકે મુમાદા વડે અગ્નિને જોળખી શકાય છે, તો મુમાદો એ અગ્નિનું લક્ષણ છે, કેન્દ્રવાળી વડે નિહને જોળખી શકાય છે, તો કેન્દ્રવાળી એ નિહનું લક્ષણ છે, દાદીમૂળ વડે પુત્રવને જોળખી શકાય છે, તો દાદીમૂળ એ પુત્રવનું લક્ષણ છે.

જન મહર્ષિઓએ સમ્પત્તિને જોળખાવનારા પાચ લક્ષણો કહ્યા છે (૧) શમ, (૨) મત્તે, (૩) નિરેંદ, (૪) અનુકંપા અને (૫) આત્મિકય આ કમ પ્રધાન્ય ગુણને અનુવશાને દર્શાવવામાં આવ્યો છે. ઉપસ્થિતિ કમથી ભેદાયે તો -યમ આત્મિકય, પછી અનુકંપા, પછી નિરેંદ, પછી મત્તે. અને પછી શમ જે ઉપશમ રીત છે અહીં ઉપસ્થિતિ કમથી જ તેનો વિચાર કરીશું.

આત્મિકય એટલે જિનવચન પર અત્તલ વિશ્વાસ શ્રીહિમદ્મૂરિ મહારાજે ‘સમેવ સત્ત્વ તિસક્ત વ તિર્મેદિ પવેશ્વર’ એ વચનથી, અને હ શ્રી યયોવિજયશ્ચ મહારાજે ‘જિ જિન ભાખ્યુ તે નવિ અન્યથા, એવો જે દદ રગ’ એ ઉપદેશથી આત્મિકયનું લક્ષણ વર્ણવ્યું છે. આ રીતે આત્મિકય એટલે આગ્રહ, શ્રદ્ધા, જિનેશ્વરદેવકથિત લવાણવાદિ નવદત્તો પર પગમ વિશ્વાસ ઉપજાવવાના જ અનુકંપાને કહ્યું પ્રકટે છે, તેથી તે દુષ્ટી લેવોની દ્રવ્યદયા અને પાપી

હવેની આનંદ્યાવાળો જાને છે કોઈને નિર્ચયક ૬૩ દેવાની ભાવના એ સેવતો નથી તથા કોઈનું કોઈપણ પ્રકારે જૂર થાય, એમ અતરથી ચાહતો નથી

આન્તિકય અને અનુકંપાનું પગિણામ નિર્વેદમાં આવે છે કે જેના લીધે આત્માને સમાજ કારાગાર જેવો લાગે છે, ભવબ્રમણની ભીતિ ઉપર છે અને જન્મ-મરણના ફેરામાંથી ક્યારે મુક્ત થાઉં ? એની ઉત્સુકતા પેદા કરે છે

આસ્તિકય, અનુકંપા અને નિર્વેદના લીધે આત્મા સવેગના રંગથી રંગાય એ મવેગ એટલે મોક્ષ અને મોક્ષના માધનભૂત ધર્મની ઉત્કટ અભિલાષા તે ભગવાથી મુરતરમુખને પણ દુઃખરૂપ માને છે અને નર્વ વિષયક્ષોભોને કિંપાકવૃક્ષના દગ્ધતુલ્ય હોનિકારક સમજતો થાય તે સમારમા રહે છે, પણ તેનું દ્વિ સમાગ્મ આનંદ માનતું નથી તેવી જ કહેવાય છે ૬—

સમસ્તિતો જીવડો, કરે કુટુંબ પ્રતિપાળ,

અતરથી આલમો રહે, બધું ધાવ એલાવત બાળ
જ્યા આસ્તિકય આવ્યું, અનુકંપા આવી, નિર્વેદ અને
સવેગ આવ્યા ત્યા કોધાદિ કધાયો શાત પડી જાય એ
સ્વાભાવિક છે, એટલે શ્રમ કે ઉમશમની પ્રાપ્તિ થાય છે
આ અવસ્થામાં કોઈ પોતાનું ગમે તેવું અહિત કરી જાય,
તો પણ તેનું જૂર ચિતવવાની વૃત્તિ ચિત્તામાં ઉદ્ભવતી નથી

જ્યા આવા ગુણો જોવામાં આવે, ત્યા સમ્યક્ત્વ
અવશ્ય વિદ્યમાન છે, એમ સમજવું

૧૮--છ યતના

ત્યા સખર્ણ ત્યાગની શક્યતા ન હોય ત્યા બનતો પ્રયત્ન કરવો, તેનું નામ યતના મમ્યકત્વધારીએ છ પ્રકારની યતના કરવાની છે તે અંગે જન મહર્ષિઓએ કહ્યું છે કે-
પરતિર્થિંગ તદેવ્યાણ, તમાહિય ચેદ્યાણ ચ ।

જ છર્ષિહવયહાર, ન કુણદ મો છર્ષિહા અય્યા ॥

વરણ નમસણ વા, દાણાણુપયાણુ તેમિ વગ્ગેદ્ ।

આહાર સભ્યં, પુદ્યમણાસ્તગો ન કુણદ ॥

પરતીર્થિંગે, તેમના દેવો અને તેમણે સ્વાધીન કરેલા ચેત્યો સાથે છ પ્રકારનો વ્યવહાર ન કરવો, તે છ જયણા-યતના કહેવાય છે પરતીર્થિંગ એટલે બીજા ધર્મવાળા સાધુઓ. આ છ પ્રકારનો વ્યવહાર નીચે પ્રમાણે સમજવો -

(૧) પરતીર્થિંગ, તેમના દેવ અને તેમણે સ્વાધીન કરેલ ચેત્યને વદન કરવું નહિ

(૨) પરતીર્થિંગ, તેમના દેવ અને તેમણે સ્વાધીન કરેલ ચેત્યની પૂજા કરવી નહિ

(૩) પરતીર્થિંગને, તેમના દેવોને તથા તેમણે શ્રદ્ધા કરેલા ચેત્યોને સુખાનુમુદ્ધિયા દાન દેવું નહિ તથા અનુ પ્રદાન કરવું નહિ, એન્ને કે બેટો વગેરે ચણવવી નહિ, તેમજ વા-વાર દાન આપવું નહિ

(૪-૬) પરતીર્થિંગે બોલા-યા વિના પ્રથમ જ તેમની સાથે બોલવું નહિ, તેમજ લાખો વાર્તાલાપ કરવો નહિ અણુબોલાવ્યે બોલવું, તેનું નામ આલાપ અને વારવાર આલાપ કરવો, તેનું નામ સલાપ

૧૯— છ આગાર કે અપવાદ

ન્યા હિત્તર્ગમાર્ગ દોય ત્યા અપવાદમાર્ગ પણ દોય, કારણ કે તે સિવાય ચામન ચાલે નહિ વર્તમાન કાયદાઓની ડોઈપણ કલમ જોયો તો તેમા પ્રથમ સામાન્ય વિવાન હશે અને પછી તરત જ અપવાદો જનાવેલા હશે, એટલે ધર્મગાઓમા-ધર્મપાલનમા જ અપવાદો છે, એધુ નથી

જે દૃઢ નમજિવાગી હોય, તે પ્રાપ્ત તે પણ પોતાના નિયમથી ચલિત થવા ઈચ્છતા નથી, પરંતુ ફરેડ મનુષ્યનું સામર્થ્ય તે પ્રકારનું હોતું નથી, તેથી છ પ્રકારના આગારો કે અપવાદો રાખવામા આવે છે તે માટે આ ૧૦ આગારો નીચે પ્રમાણે લેવાય છે.^૧ રાયામિઓગેણ,^૨ ગણામિઓગેણ, ^૩વજ્રામિઓગેણ, ^૪દશામિઓગેણ, ^૫મદ્દત્ત-ગુરુનિગદ્દેણ, ^૬વિત્તિક તારેણ

૧ રાયામિઓગેણ એટલે રાજાના અભિયોગથી, રાજાના હુકમથી મમજિધારી જે કામ કરવા ન ઈચ્છે પણ રાજાની આજ્ઞાથી જગુ પડે તો તેથી મમજત્વનો ભગ થાય નહિ. હાખલા તરીકે મમકિતધારી પરતીચિંઈ એવા તાપસ કે સન્યાસીને જમાડવાની જાનના ધરાવનો ન હોય, છતા રાજાનો કડક હુકમ થાય તો તેને જમાડવો પડે, પરંતુ તેણે રાજામિઓગનો આગાર રાખેલો હોવાથી તેનું સમ્યક્ત્વ ભાગ્ય ન ગણાય

૨ ગણામિઓગેણ એટલે ગણના અભિયોગથી, મમુદા-યની બાજીજરીથી સમ્યક્ત્વવારીને એક કામ કરવાની ઈચ્છા ન હોય પણ ઘણા માણસો લેગા ચર્ચાના અને

‘આ કામ તમારે અવશ્ય કરવું જ પડેશે’ એવી બગજ-બરી વાપરતા તેને કરવું પડે તો આ આગારને લીધે તેના સમ્યક્ત્વનો ભગ થયો ન ગણાય

૩ વહ્વામિઓગેણ એટલે બગના અભિયોગથી, બગવાનના દબાણથી ન કરવા ઈચ્છેલું કામ સામે બગવાન વ્યક્તિ આવી જતા અને તેનું દબાણ ચના કરવું પડે તો આ આગારથી તેના સમ્યક્ત્વનો ભગ થાય નહિ

૪ દેવામિઓગેણ એટલે દેવના અભિયોગથી, દેવના કહેવાથી જે કામ ક્ષેત્રપાલ, ગોગો, આસપાલ, વિનાયક, ઇહદેવતા વગેરેના ભુદમથી કરવું પડે, તેમા આ આગારના કારણે સમ્યક્ત્વનો ભગ થાય નહિ

૫ મહત્તરગુરુનિમ્મહેણ એટલે માનનીય પુરુષો અને ગુરુજનોના કોઈ વિનિષ્ઠ આગ્રહથી કોઈ પણ કામ માનનીય પુરુષો કે ગુજ્જન એટલે માતા, પિતા, વડીલો વગેરેના અતિ આગ્રહથી કરવું પડે કે તેમનો પરાભવ થયે તેમને છોડાવવા વગેરે માટે કરવું પડે તો આ આગારને કારણે તેના સમ્યક્ત્વનો ભગ થાય નહિ

૬ વિત્તિકતારેણ એટલે ભયકર વનને વિષે જઈ પડવાનો વખત આવે કે મરકી વગેરે રોગચાળો ચલાથી, તેમજ દુષ્કાળ વગેરે પડવાથી આશ્ચરિકા હુલ્લ બની જાય અને તે વખતે સમ્યક્ત્વના આચારથી વિરુદ્ધ કોઈ કામ કરવું પડે તો આ આગારને લીધે સમ્યક્ત્વનો ભગ થાય નહિ

૨૦—છ ભાવના

સમ્યક્ત્વને તાબુ રાખવા માટે તેના પર ભાવનારૂપી

જળનુ સિચન કરવાની જરૂર છે, તેથી જૈન મહર્ષિઓએ સમ્યક્ત્વની પરિવિધ ભાવના વર્ણવી છે તે અહીં શ્રીમદ્ યશો વિજયજી મહારાજના શબ્દોમા જ જોઈશું

હંગીત છંદ

અનુકૂલ મૂલ રસાલ સમકિત, તેહ વિષુ મતિઅધ એ,
જે કરે કિરિયા ગર્વાલરિયા, તેહ જાકો ધધ એ,
એ પ્રથમ ભાવન શુભે રૂઢી, મુણે ખીજી ભાવના,
ખાગણુ સમકિત ધર્મપુરનુ, એહવી તે પાવના

સમ્યક્ત્વ એ ધર્મનું—ચારિત્ર ધર્મનું અનુકૂલ અને રસાલ મૂલ છે અનુકૂલ એટલે જોઈએ તેવું પુષ્ટ અને રસાલ એટલે રસમય જે વૃક્ષનું મૂળ જોઈએ તેવું પુષ્ટ અને રસમય હોય તેજ વૃક્ષ લીલુછમ ગહે છે, તેના પર પત્ર-પુષ્પ આવે છે અને ફળ પાકે છે તેજ રીતે સમકિત રૂપી મૂળ પુષ્ટ અને તાબુ હોય તો જ ચારિત્રરૂપી વૃક્ષ ફાલેફૂલે છે અને તેને મોક્ષરૂપી ફળ આવે છે જેઓ આ વસ્તુ સમજતા નથી અને તેથી સમ્યક્ત્વની દરકાર કરતા નથી, તે મતિઅધ એટલે મૂર્ખ છે તેઓ ગર્વાઈ, ઉન્મત થઈને વિવિધ પ્રકારની ક્રિયાઓ ભલે કરે, પણ તેમનો ઉદ્યમ મફળ થવાનો નથી, એટલે તેનો ધધો—પ્રયાસ જાક એટલે નિર્થક છે આ રીતે સમ્યક્ત્વને ચારિત્રરૂપી ધર્મના મૂળ તરીકે ભાવવું, એ પહેલી સુદર સમકિતમૂલ ભાવના છે

નગર સુદર હોય પણ તેમા દાખલ થવાનો દરવાજો ન હોય તો તેની અદર જઈ શકાય નહિ તથા તેમાં

રહેલી વસ્તુઓનો ઉપયોગ થઈ શકે નહિ એટલે દરવાજો
 એ નગર માટે અતિ અગત્યની વસ્તુ છે એ ધર્મને એક
 નગર માનીએ તો સમ્યક્ત્વ એ તેમા પ્રવેશ કરવાનો
 દરવાજો છે, એ દરવાજાવડે ધર્મનગરમા દાખલ થઈએ તો
 જ તેમા રહેલ સત્ય પામી શકાય છે આ રીતે સમ્યક્ત્વને
 ધર્મનગરમા દાખલ થવાના દરવાજા તરીકે વિચારવો, એ
 ત્રીજી પવિત્ર સમકિતદ્વાર ભાવના છે

હાલ

ત્રીજી ભાવનારે સમકિત પીઠ જો હઠ ગ્રહી,
 તો ખોટોરે ધર્મપ્રમાણ હોય નહિ,
 પાથે ખોટોરે ખોટો મડાણ ન ચોખીએ,
 તેણે કારણ રે સમકિતનું ચિત્ત યોખીએ

સમ્યક્ત્વ એ ધર્મરૂપી મહેલની પીઠ અર્થાત્ પાથો
 છે એ આ પાથો હઠ હોય તો ધર્મરૂપી ખોટો મહેલ
 હોય નહિ જો પાથો ખોટો-નિર્બળ હોય અને તેના પર
 મોટું મડાણ-બાધકામ કરવામા આવે તો એ ચોખતો
 નથી, તે માટે સમકિતમા ચિત્તને યોજાવવું-નિશ્ચલ રાખવું
 આ રીતે સમ્યક્ત્વને ધર્મરૂપી મહેલના પાથ તરીકે ચિત્ત
 વધો, એ ત્રીજી સમકિતપીઠ ભાવના છે

હરિગીત છંદ

યોખીએ ચિત્ત નિત એ પ્રભાવ, ચોથી ભાવના લાવીએ,
 સમકિત નિધાન સમસ્ત ગુણનું, એહવું મન લાવીએ,
 તે વિના છૂટા રત્નસરિખા, મૂલ ઉતાર ગુણ સજ્વે,
 કિમ રહે તારકે જોઈ હરવા, ચોર ભેટ ભવે ભવે

આવી રીતે ત્રીજી ભાવના ભાવી ચિત્તને સ્થિર રાખી
ચોથી સમકિતનિધાન ભાવના ભાવવી તે આ રીતે કે
'સમ્યક્ત્વ એ સમસ્ત ગુણોનો એટલે સર્વ મૂલ અને ઉત્તર
ગુણોનો નિધિ એટલે બહાર છે એ સમ્યક્ત્વરૂપ બહાર ન
હોય તો મૂલ અને ઉત્તરગુણરૂપી રત્નો છૂટા ગી રીતે રહી
શકે ? જો રત્ન છૂટા પડ્યા હોય તો તેને ઉપાડી લેવા
માટે ચોર-ખદમાદ્ય લોકો તૈયાર જ બેઠા હોય છે, તેમ
આ મૂળ અને ઉત્તરગુણરૂપી રત્નો છૂટા પડ્યા હોય તો
તેને ઉપાડી લેવા રાગ અને દેષ રૂપી બે બળવાન ચોરો
ભવોભવથી તાકી ઠહેલા છે

ઢાલ

ભાવો પચ્ચમીરે ભાવના ગમદમ સાર રે,
પૃથ્વી પરે રે સમકિત તસ આધાર રે
છઠ્ઠી ભાવનારે સમકિતભાજન જો મલે,
શ્રુત શીલનો રે તો રસ તેમાથી નવિ દલે

હવે પાચમી સમકિત આધાર ભાવના ભાવો તે આ
રીતે કે જેમ પૃથ્વી-ભૂમિ સર્વ વસ્તુનો આધાર-આશ્રય-
સ્થાન છે, તેમ સમ્યક્ત્વ એ ગમદમરૂપી ઉત્તમ ગુણોનો
આધાર છે તાત્પર્ય કે બધા સુધી સમ્યક્ત્વ હોય ત્યાં સુધી
શમ, દમ, તિતિક્ષા, ઉપરતિ આદિ ગુણો ટકે છે અને
સમ્યક્ત્વ ન હોય તો એ ગુણો ટકી શકતા નથી

છઠ્ઠી સમકિતભાજન ભાવના આ પ્રમાણે ભાવવી કે
જો સમ્યક્ત્વરૂપી માત્ર મળી જાય તો તેમાથી શ્રુત અને

શીલનો રસ હોય નહિ તાત્પર્ય કે શ્રુત અને શીલ બંને અદ્ભુત વસ્તુ છે પણ તે સમ્યક્ત્વ હોય તો જ ટકી શકે છે, અન્યથા ટકી શકતી નથી અહીં શ્રુતથી યાજ્ઞજ્ઞાન અને શીલથી ચારિત્ર સમજવાનું છે

આ રીતે સમ્યક્ત્વની મહત્તા જૂદી જૂદી રીતે વિચારવાથી મમ્યક્ત્વ તરફનો આદર વધે છે અને સમ્યક્ત્વ દૃઢ થાય છે

૨૧—છ સ્થાન

સમ્યક્ત્વને રહેવાનું ઠેકાણું તે મ્યાન કહેવાય તેના છ પ્રકારો મૈત્ર મહર્ષિઓએ આ પ્રમાણે જણાવેલા છે

અતિથિ જિઓ સો નિચો કસા મોસા ચ પુન્નપાવાણ ।

અતિથિ ધુવ નિચ્ચાણ, વટુલાઓ અતિથિ છટ્ટાણે ॥

‘ હવ છે, તે નિચ છે, પુણ્ય અને પાપનો કર્તા છે, પુણ્ય અને પાપના ફળનો ભોક્તા છે, મોક્ષ અવસ્ય છે અને તેનો ઉપાય પણ છે આ રીતે સમ્યક્ત્વના છ સ્થાનો જણાવ્યા

સમ્યક્ત્વને ધારણ કરનારની દાર્શનિક માન્યતા ઠેવી હોય તે આમા જરાબર દર્શાવેલું છે સદુચી પ્રથમ તો તે ‘ હવ છે ’ એમ માનનારો હોય આનો અર્થ એમ સમજવાનો કે જેને હવના-આત્માના અમિત્વમા શ્રદ્ધા નથી, તેને સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થયેલી નથી પ્રદેગી રાજા એમ માનતો હતો કે આ જગતમા હવ આત્મા જેવી કંઈ સ્વતંત્ર વસ્તુ જ નથી, એ તો પચજૂતના સમુદાયથી ઉતરે

યતી એક પ્રકારની શક્તિ છે તેથી એ નાસ્તિકતાને વર્યો હતો અને તેનું વર્તન અતિ ક્રૂર તથા મતમાધુને પીડા ઉપજાવે તેવું હતું પણ ચિત્રમારયિ દ્વારા શ્રી કેશિગણધરનો યોગ થતા એ નાસ્તિકતા ટળી અને તે આત્માના અસ્તિત્વમા માનતો થયો એ ક્ષણથી તેનામા સમ્યક્ત્વ આવ્યું અને તેણે શ્રાવકના વ્રત ઉચ્ચતા તેમાં જ 'હવે છે' એ માન્યતાને સમ્યક્ત્વનું પ્રથમ મ્યાન માનવામા આવ્યું છે

'હવે છે' એમ માનવામા આવે પણ તેનો ક્ષણિક તરીકે સ્વીકાર કરવામા આવે તો પાપ-પુણ્યના ફળ કેણુ લોગવે ? વગેરે અનેક વિચારો આવે અને તેનું અતિમ પરિણામ સમ્યક્ત્વથી જાદુ થવામા જ આવે, એટલે સમ્યક્ત્વધારી 'હવે નિત્ય છે' એમ જ માને

કેટલાક હવેને કર્મનો કર્તા કે ભોક્તા માનતા નથી, એમ માનતા કર્મનું કર્તૃત્વ ઉડી જાય છે અને તેથી ફળ લોગવવાનો પ્રજા ભ્રષ્ટો રહેતો નથી, તેથી સમ્યક્ત્વધારી આત્માને પુણ્યપાપરૂપ ગુણ અને અશુભ કર્મનો કર્તા માને તથા એ શુભાશુભ કર્મનો ફળ લોગવનાર પણ માને એમ ન માનવામા આવે તો ડેવું પરિણામ આવે ? એ અમે પ્રથમ ઢાણીના બીજા નિબંધ પરમપદના સાધનોમા વિસ્તારથી દર્શાવ્યું છે, એટલે મુમુક્ષુએ ત્યાંથી બેઈ લેવું

આત્માને માને, તેને નિત્ય માને, અને શુભાશુભ કર્મનો કર્તા ભોક્તા-માને, પણ મોક્ષ જેવી કોઈ સ્થિતિનો સ્વીકાર ન કરે તો પણ પરિણામ તો ઉપર જણાવ્યું તેમ

મંબ્રહતામા-સમ્યક્ત્વબ્રહ્તામા જ આવે, કારણ કે મોક્ષ
પ્રાપ્તિ સ્થિતિ સંભવતી ન હોય તો ધર્માચરણ કરવું
અથવા કરે અને સમ્યક્ત્વ ધારણ કરી રાખવાનું પણ કોઈ
પ્રયોજન ન રહે

મોક્ષ માનીને તેનો ઉપાય ન માનવો, એ પણ એટલું
વિષાદક છે જો મોક્ષનો ઉપાય વિગ્રહાત ન હોય તો
પ્રતિનિયમ, અચંપ, ધર્મ વગેરેનું આચરણ શા માટે
કરવું ?

આ છ સિદ્ધાંતો મનમાં જરાજર કરે તો સમ્યક્ત્વથી
પ્રભવિત થવાય નહિ

૨-ઉપસહાર

સમ્યક્ત્વના ૬૭ બોલનો વિચાર અહીં પૂરો થાય
છે તે આપણને સમ્યક્ત્વની મહત્તા અમલમાં જાણ થાય છે,
અને તેની શુદ્ધિ માટે શુ શુ કરવું જોઈએ તથા તેને
સુધારવા અટકાવવા માટે કેવા પગલા લેવા જોઈએ ?
તેનો પણ સ્પષ્ટ નિર્દેશ કરી જાય છે વળી સમ્યક્ત્વ
સાચી દાર્શનિક માન્યતાને આધારે જ ટકે છે, એ પણ
આપણે આ બોલો પરથી જાણી શકીએ છીએ, તેથી દરેક
આત્માએ સદ્ગુણની નેવા કરી તેમની પાસેથી આત્મા
તત્ત્વબોધ મેળવી લેવા અને તેમાં શ્રદ્ધાન્વિત થવું લૌકિક
એવળાઓથી તણાઈ જવું એ અધ પતનનો માર્ગ છે,
એમ વિચારી સત્યને જ પૂરા આગ્રહથી વળગી રહેવું -

જે સત્યને બરાબર વળગ્યા, તેમને સત્યે છોડ્યા નથી, પણ વિશ્વના સર્વોચ્ચ સ્થાને પહોંચાડ્યા છે. સત્ય સદા વિશ્વવત છે, એમ કેહેવાનો પરમાર્થ જ એ છે કે સત્યને પકડનાર કદી પણ હારતો નથી કે તેને શોક સતાપ કરવાનો વખત આવતો નથી.

સમ્યક્ત્વરૂપી સુધાનુ પાન કરીને સર્વ જીવો અજ-
નામર સ્થાનને પામો, એ જ અભ્યર્ચના.

॥ इति शम् ॥

શાપરીઆ રોલીંગ શટર્સ

શાપરીઆ હાઉસ એન્ડ પ્રીસ કુ. પ્રા. લી.
૫૨૧ શાં કોસ વેન, મુંબઈ-૧૨ ૨૧ ૪૦૬૦૮

‘ ઉમેશયોગદર્શન ’

પ્રથમખંડ-ચાર ભાષામાં
મુમતાલી દિન્દી મરાઠી અંગ્રેજી
લેખક-યોગીરાજ શ્રી ઉમેશચંદ્ર

સંસ્થાપક અને મથાનક શ્રી રામતીર્થ યોગાચર, મુંબઈ-૧૪

આ પ્રથમ રોલી, નિરોલી શ્રી-પુરોની તદુરસ્તી સારી ગમવા માટે ૧
પ્રમાણના મનરોધન કર્મ આસનો, માનસિક ઈલાજો, જલોપચાર, સૂરકિરણ
ચિકિત્સા, આહારચિકિત્સા વગેરે અનેક સક્રિયવર્ધક અને રોમનિવારક
સળ અને સાધ્ય ઈનાને બતાવ્યા છે ૪૦૦ થી વધુ પૃષ્ઠો અને ૧૦૮
થી વધુ ફોટો છે આ પુસ્તકમાં ૩૫ વર્ષોનો પોતાનો અનુભવ સ્વામીશ્રીએ
રજૂ કર્યો છે બધાને યોગ્ય માર્ગદર્શન આપતું આ અગ્રણી પુસ્તક છે
કિંમત રૂ. ૧૫/-, પોસ્ટેજ રૂ. ૨/- અલગ
શ્રી રામતીર્થ યોગાચર : દાદર, મુંબઈ-૧૪.

આ પ ની જ રી યા તો ની
મ વ' મા ધ ન મા મ ણી મ જે છે ।

મનવાચિત મેળવવા માટે

અણુમોલ મનપ્રયોગ સંગ્રહ

શ્રી મત્રમાર — કિ રૂ ૧-૫૦ ન રૈ

નાધી
લેરો

જૈન — સમાજના સુવિખ્યાત

નામાકિત

લેખકોના પુસ્તકો માટે

અમારૂં સૂચિપત્ર મળાવો

શ્રી ધટાકણ સર્વ
સિદ્ધ પત્ર કિ ૧-૦૦

સર્વોત્ક્રમ

ધટાકણ કિ ૧-૦૦

પહારાટ ધટાકણ કિ ૦-૫૦

* ચરવણા
* ટાસર્યા
* વાસમેપ
* હસાગી ધૂપ
* ખરાસ
* કેશર
* અગરબત્તી
રેડીયમ તેમજ
પ્લાસ્ટીકની
નોકાર વાળીઓ
સાપડીઓ મળી
શકશે

* પાત્રીની કામગીરો
* અમૃતસરની કામગીરો
* સાવરકુંડનાના સચારીયા
* રેસમી કામગીરો
* ગરમ પામળીઓ
* પાતરાં સેટ
* હવળીઓ
* તરબળી-ચેતન
* ગોધાની ઊન
* ભરેલા પાટા

દીપોત્સવી

માટે ખાસ

નૂતન

રજૂઆતવાળા

* કાડ

* ફાઈડરો

* કકોતરીઓ

વગેરે

— સાવસરિક ક્રમાપના —

માટેના જૈનમૂળ આકર્ષક કાઠો, ફાઈડરો

લેવીજ નવીન ભાવ પાડવી કકોતરીઓ

— પ્રાપ્તિ સ્થાન —

★ શ્રી મેઘરાજ જૈન પુસ્તક ભંડાર ★

છુકસેલર્મે અને પંક્તીશર્મે, હાકા સ્ટ્રીટ, ગોડીજ ચાલ, મુબમ્બઈ-૨

જૈન સાહિત્ય-પ્રકાશન-મંદિરની

૭ ઉપયોગી સેવાઓ

- ૧ જૈનપર્મનું સાહિત્ય મુદ્રાન્ય સરળ રીતિમાં પ્રકટ કરવામાં આવે છે
- ૨ પ્રવાસચક્રુન, વિદારચક્રુન વાર્તાનેખન શ્રવનચરિત્ર તાર્કિક નિબંધો વગેરે સમગ્રસર સહાયકારક રીતે તૈયાર કરી આપવામાં આવે છે
- ૩ ગુજરાતી સામગ્રિનું સંપાદન કરી આપવામાં આવે છે
- ૪ પુસ્તકપરિચય તથા મધ્યપ્રકાશન-સમારંભોને સમગ્ર તમામ સાહિત્ય તૈયાર કરી આપવામાં આવે છે
- ૫ કિંદી પુસ્તકોનાં ગુજરાતી ભાષાંતરો કરી આપવામાં આવે છે
- ૬ પુસ્તકો લખસંપૂર્ણ વગેરે સુર ક્રમાંક રીતે છાપી આપવામાં આવે છે અને તેને લખનાં ચિત્રો-બોર્ડો વગેરે પણ બનાવી આપવામાં આવે છે તે અંગેનું પ્રુરીટીંગ પણ બાંજળી આવે કરી આપવામાં આવે છે

૭ વૈજ્ઞાનિક હોય અવધાનમળાનું શિક્ષણ આપવામાં આવે છે

પુસ્તકો તૈયાર કરીને પ્રસિદ્ધ કરવા માટે આદતી સારી સગવડ બીજી નહિ જ મળે અનેક સરનાઓએ તથા મહાનુભાવોએ અમારી આ મેરા બદલ સહાય પ્રગટ કર્યો છે અને તેઓ આને પણ તેનો લાભ સહ ગ્રહેન છે તમે પણ આ લાભ કેમ ન લો ?

આ મેરા માટે અમને રૂબરૂ મળો અથવા અમારી સાથે પત્રવ્યવહાર કરો

ગ્રાહકોને મહત્ત્વ આપવો એ અમારો મુદ્દાસેખ છે

કાપીકૃપ

લરાલાલ ગુપ્તન ણીલીંગ, ચોચળદર, મુબમ-૬

For Your every

ELECTRICAL Requirements

Please Contact

M/s RAICHAND & SONS

Direct Importers & Wholesalers

5-7, Picket Cross Road

Bombay-2

Or DIAL

Phone No 23838

Telc PARAMITE

**ALL ENQUIRIES ATTENDED PROMPTLY
AND PROPERLY**

